

ADU

Nr. 9

2. Märts 1923

Tallinna Eesti Kirjastus-Uhisus
(«Päevaleht»)

Kõige suurem graafikatööstus Eestis

Kõige uuemate tehniliste võimalustega sisseseatud

trükkikoda

Kõige suuremad ja täielikumad rotatsioon-
masinad, kiirpressid ja ladumismasinad. Kõige
- - mitmekesisem valik trükitähti j. n. e. - -

Kõige täielikum, moodsate abinõudega töölav

tsinkograafia

valmistab võrdlemata hästi, kõige kiiremini ja
korralikult kõiksugu graafilisi töid ja võib sellel alal
oma täiesti uue sisseseade tõttu paremate välja-
maa sellekohaste ettevõtetelega julgesti võistelda

Litograafia

Töö kõige kiirem ja korralikum!!!
!!! Hinnad kõige mõõdukamad !!!

KIRJANDUSE,
KUNSTI JA
KULTUURI
AJAKIRI

TOIMETAJA
ED. HUBEL
VÄLJAANDJA
TALL. EESTI
KIRJ.-ÜHISUS

ILMUB IGA NÄDAL

I AASTAKÄIK

TOIMETUS JA TALITUS TALLINNAS, PIKK TÄNAV 2

TOIMETAJA KÖNETUNNID ÄRIPÄIVIL 1-2

USUÕPETUSE POOLEHOIDJATE VÕIDU PUHUL.

Rahvahääletusel on need võitnud, kes usuõpetuse koolile sunduslikuks tegemist nõudsid. Sellega on ühtlasi praegusele riigikogule, kes omas enamuses sundusliku ja riikliku usuõpetuse vastu seisnud, usaldamatust avaldatud ja uus riigikogu peab usuõpetuse jälle tema aukohale tõstma.

Suur osa meist, s. o. hääletajaist, vanemad, keskealised ja täisealised, on omal ajal koolis usuõpetust saanud; üks on osalt selle läbi, teised teistsuguseil põhjusil usuõpetuse vastasteks muutunud, ja vastaseid on muidugi palju rohkem kui neid hääletamas käis. Igatahes tuleks neil, kes usuõpetuse kooli viimise eest võidelnud, neid põhjusi arvesse võtta, miks usuõpetus, sunduslik õpeaine olles ja igapäev õpekavas vähemalt üht tundi täites, mitte soovitavaid tagajärgi pole annud.

Usuõpetuse andmise viis on peasi, mis nüüd selle õpeaine kooli viimise eel iseäranis poolehoidjaid, aga samal mõõdul ka vastaseid peaks huvitama. Selle väljatöötamisest ei peaks usuõpetuse vastased mitte eemale hoiduma. Kui seda ainet halvasti õpetatakse, siis ei tarvitse see mitte igal juhtumisel õpilasest usu ja kiriku vastast teha, nagu seda vahest mõnel pool loodetakse, vaid see võib õpilase kõlbliste vaadete arenemist soovimata rada viia ja üldse soovimata kasvatuslisi tagajärgi anda.

Seda on kiriklased ise enne rahvahääletamist väga mitmel korral kinnitanud, et usuõpetuskoolis uuendust nõuab. Aga nad ei ole senni veel mingi uue kavaga suutnud esineda. Meie arvates on see neil väga raske ja sennikaua peaaegu võimata, kunni kirikus eneses uuendusvaim võidule ei ole pääsenud. Üks kiriklaste juhtidest, L. Raudkepp katsus oma raamatus uut kristliku kõlblusõpetuse meetodi näidata, aga kui õnnetu see uus meetod on, seda on ajakirjanduses juba näidatud, pealegi kiriku poole hoidvas ajakirjanduses.

Enne peab kirik ja kiriklased ise endid reformeerima, siis on neil võimalik usuõpetamist koolis sisuliselt ja meetoodiliselt reformeerida.

Meie sennises usuõpetamises on kaks ajajärku olnud. Esimesel õpetati „usu“ all kohutaval määral lugusid Vana Seaduse „pühadest“ meestest ja naistest, tuubiti „õndsas“ Luteruse katekismi küsimisi-kostmisi ja lauluraamatu laulusid pähe. Lood Vanast Seadusest näitasid, missugust toorest ja roppu elu „pühad“ mehed ja naised elanud, katekismi küsimised-kostmised olid äärmiselt sofistlikud ja kavalad, lauluraamatu laulud enamasti vemmaltvärsid. Koolikatsumist pastori poolt oodati igal kevadel hirmuga kui viimist kohtumõistmist.

Kohutavale pähetuupimisele järgnes peaaegu igalpool kerge usuõpetus.

Selle aine õpetundidel võisid õpilased vabalt juttu ajada, igasugu koerust teha või teisi õpetunde ette valmistada. See õpeviis on praeguse ajani kestnud ja peaaegu iga koolilaps võib meile tõendada, et kergemat ja lõbusamat õpetundi ei ole kui n. n. usuõpetuse tund.

Et meil koolis moraaliõpetust ei olnud, et usuõpetus selle aset pidi täitma, aga ei täitnud ehk koguni vastupidist tõendas, et „pühadel“ ja „õndsatelgi“ kõik lubatav on olnud, kirik ja kiriklased meil aga kunagi kõlblise elu eeskuju pole annud — kust pidi siis noorsugu kõlblust õppima?

Kui nüüd aga usuõpetus koolile sunduslikuks tehakse, siis saab ja peab ta arvatavasti ka moraaliõpetuse ülesannet täitma, ja see peaks neid sundima, kelle kohus see on, usuõpetuse eeskava suure hoole ja tõsidusega välja töötama.

„Usku“ ei saa õpetada, sellest on juba mitmel pool ja mitmel korral kõneldud. Usk on elamus, on tundmus, seda ei saa kellegile ei mõistusse ega südamesse istutada, nagu armastustki mitte. Võib tutvustada religioonide põhjendajate elulugusid ja nende õpetust, ja see on kõik. Mis üle selle, see oleks juba asjata.

Ideaalne usuõpetus peaks olema interkonfessionaalne. Ei peaks seatama üht usutunustust kõrgele ja teisi madalale.

Teine nõudmine oleks sama tähtis: Peaks õpilastele tutvustatama kõigi suuremate ja sügavamate religioonide põhjendajaid ja nende õpetusi, kõige suurema sallivuse ja lugupidamisega.

Kolmas nõudmine oleks: Kristuse õpetust, mis meie koolis kõlblusõpetuse aluseks võetaks, ei tohitaks kuidagi moonutada ega väänata, et teda aja, olude, inimeste ja asutuste puuduste või kõlvatuste kohaseks teha. Tuleb näidata seda õpetust jälle täies tema suuruses, et õpilastes usku kasvatada inimese tõekspidamise iludusse ja kõrgusse; et õpilastes tahtmist kasvatada kõike oma tõekspidamisele ohvriks tooma. Sennine kirik on sõnakuulelikke orje kasvatanud. Nüüdne ja edaspidine kool peaks inimesi kasvatama, kes ei tunne midagi suuremat tõest ja enese sügavamaist tõekspidamisist, kelle ülem käskija elaks temas eneses, mitte ülemustes ega välispidistes eeskirjades. Ja kirikul ei peaks mingit põhjust olema selle vastu seista, et õpilasi usuõpetuse tundidel selles sihis arendataks.

Siin tähendasime ainult mõned üldsed jooned tulevase usuõpetuse viisi kohta. Edaspidi kirjutame lähemalt sellest asjast. Ühtlasi loodame, et ajakirjandus, kes nii rohkesti ruumi kihutustööle usuõpetuse poolt või vastu pühendas, ka usuõpetuse edaspidise õpeviisi kokkuseadmisele sama palju tähelepanu pühendab.

LILLI SUBURG ILUKIRJANIKUNA.

LEHEKÜLG EESTI ÄRKAMISAJA KIRJANDUSEST.

ÄRNI RAUDOJA.

Lilli Suburgiga on hauda varisenud üks meie viimasemaist ärkamisaja tegelasist ja kirjanikuist. Tema surm annab meile põhjust tema ilukirjanduslise tegevuse peale pilku heita. Tahaksin sel puhul tema ilukirjanduslist toodangut, mis koosneb kolmest suuremast ja kümnekonna väiksemast tööst, siin-seal ajalehtedes vaatlemise alla võtta, et ülevaadet saada, kui palju Suburgis jäädavamat väärtust leidub. Mul ei ole käepärast Suburgi väiksemaid töid ja sellepärast lepime ta kolme suurema töö vaatlusega, pealegi ei too loodetavasti ta väiksemad tööd midagi olulist juure.

Kui me tahame meie vanemast kirjandusest

rääkida, siis peame iga autori puhul kõige pealt küsima, millised olid tema püüdmised, tema põhimõtted ja ideed — ühe sõnaga, milline oli tema tendents. Tendentsil oli meie vanemas kirjanduses esimese järgu tähtsus, tema pärast said loodud tegelased ning välja mõeldud sündmustik, tema oli see võim, mis kõike ühendas ja koondas. Tendents on kunstile kahjulik kui tema teenistusse pannakse kirjaniku poolt loodud kujud; tendentsi olemasolu kunstis on ainult siis õigustatud, kui ta välja kasvab tegelaste hingeelust, nende tegevusest, igast nende mõttest ja sammust. Vastasel korral ei saa kunstitöö sündida. Ja see

asjaolu võib olla üheks suuremaks paheks, miks meie vanem ilukirjandus vaevalt midagi kunstiväärilist suutis pakkuda. Kogu meie kirjandus ja kultuur on kuni hilisema ajani tendentsi teenistuses olnud. Olgu see moraaliõpetus, rahvuslik vaimustus, karskusküsimus ehk mingi muu idee, kõik sai ilukirjanduslikku vormi sulutud. Meie vanem kirjandus oli tendentsi ori.

Suburgi ilukirjandusliku toodangu juure asudes küsime: Millised tendentsid valdasid teda? — Lilli Suburg sai saksakeelse- ja meelse hariduse, kuid selle peale vaatamata jäi ta oma rahvusele truuks, võrsus viimaks isegi teiste rahvuslaste mõjul tuliseks rahvuslaseks ja naisõiguslaseks. Tema nõudis naise seltskondliku seisukorra parandamist ja uuendamist, nõudis naistele neid samu õigusi, mis meestele. Tema püüab omi ideid propageerida kooliõpetaja elukutses, siis oma ajakirja „Linda“ ja teiste kirjutuste läbi. On loomulik, et ka tema ilukirjanduslikes töödes need ideed kajastuvad. Võrreldes tema elulugu, tegevust ning ilukirjanduslisi töid, näeme kui palju teistes esimestest on ammutatud. Noorepõlve jutt „Liina“ kujutab autori hariduse saamist saksa ringkondis ning vabanemist saksastuse mõju alt, kuna naisõiguslase ideed pole siin küllalt selgunud. Kirjanik soovib siin, et iga naine peab meestele „vabaduse võitluses“ kaasvõitlejaks olema, et Eesti neid võiksid meestele nende võitlustel lohutajaks ja eluõnne pakkujaks olla. Armastuses (s. t. abielu õnnes) tuleb ühenduda ja edasi tõtata. Mis kõigi Suburgi tööde juures kandvaks osaks osutub, see on rahvuslik tendents, kuna väiksema tähtsuse omavad naisõiguslase ideed.

Suburgi töödes saavad rahvuslase mõtte kandjaks ja laialilaotajaks naised, nii Liina, Maarja, Eeva ja Linda. Mehed rahvuslastena moodustavad ainult dekoratiivse külje. Naised on läteideks, kust rahvusline vaim välja hoovab. Oma eeskujuliku töö, tegevuse ja armastusega suudavad nad ümbruskonna peale äratavat mõju avaldada. „Maarjas ja Eevas“ saavad põlised saksad oma mõrsjate mõjul „tublideks rahvuslasteks“, „Liinas“ ja „Lindas“ mõjuvad nad terve massi peale. Eriskummaline on meil uskuda, kuidas põlistest sakstest Eesti rahvuslased saavad, kuid tendents propageerida rahvuslist ideed lubas kõik. Kui me tahaksime rahvusliste ideede laialilaotajates inimest näha, siis on see lootus asjatu. Suburgi jututegelastel puudub igasugune hingeelu ja elamus. Ainult tüübiliselt saaksime meie neist teatava pildi, mis küll ei ole Suburgile üksi omapärane, vaid kogu meie romantismi kirjanikupõlvele. Domineerib üldine shabloon: kuldseid ehk mustad

käharad juuksed, taevakarva sinised silmad, priske vaade, kõrged siledad otsaesised, mis avaldavad mõtterikkaid „vaimusid“, „nende suured silmad, olgu need sinised või mustad, puhtaid südame tundmusi“ (Maarja ja Eeva lhk. 34.), kõigil neil on priske ja sirge keha jne., kõik on otsekui headuse ideaalid. Kui kirjanik tahabki mõnda tegelast erakorralises olukorras kujutella, siis satub ta õige koomilisse ja õnnetusse olukorda. Näit. „Maarjas ja Eevas“ Hans. See on „nõrga keha ja kondilise palega“ noormees, kelle näole valu omi joonekesi üles tähendanud. Kuidas tal tegutseda ja surra lastakse, on täitsa uskumatu, ent ühtlasi õige koomiline. Siin osutub kuivõrd „õnnestas“ meie esimesel kirjanikupõlvel sarnaseid kujusid luua, mis ei oleks allunud üldisele shabloonile. Väike samm tavalikust teest kõrvale viis juba sohu.

Suburgi sõnade paatos ja kuldamistuhin saavutab oma kõrgeima tipu igatahes „Maarjas ja Eevas“, mis on selle tõttu üldse ebamaitsetavam ja nõrgem teos. Ükski jututegelane ei paindu siin inimlikkude seaduste alla. Ümbrus, milles tegelased liiguvad, on täiesti ebausutav. „Maarja ja Eeva“ annab meile kõige parema näituse romantikeride maneerist ja ilmajuhumusest, ning selle voolu olulistest pahe-dest.

Kui Suburg ligi paarkümmend aastat hiljem uue tootega „Linda, rahvatütar“ „Postimehes“ (1900 a.) esines, näitas see romantismi vaimu ahtumist. Teoses kajastuvad juba üksikud realistlikud pooltoonid. Arvesse võttes aegu ja tolleaegset kirjandust, on see arusaadav. 90-datel aastatel algas meil romantismi lagunemine ning kirjandusse tungis realistlik vool, mis saavutas aastasaja vahetusel oma kõrgema tipu. Ent Suburgi teose suhtes peab ütleva, et see oli veel täiesti romantismi köidikutest, ainult üksikud pooltoonid rikkusid vast üldist harmooniat.

„Linda“ tendentsiks on näidata, kuidas haridus, karskus, leegitsev armastus ja puhtus perekondlikus elus võimust võtavad rumaluse, joomise, tülitsemise ja mustuse üle. Rahvusline noot heliseb jutustuse tagaseinal. Linda, keda kirjanik tõsiseks rahvatütreks laseb nimetada, peab oma eeskujuliku eluga kogu ümbruskonna peale mõjuma. Ta on kui valguse ja headuse läte, kes igalepoole kosutust ja armastust jagab. Kahjuks ei näe meil küll seda valgustuse ja rahvahariduse tööd, kuid kirjaniku ütelistele järele võime seda uskuda.

Ka Linda vend, ema, tema mees ja paar teist tegelast on otse headuse eeskujud, selle ideaalid, kuna kurjust ja hariduse vastasrinda püüavad edustada Kase Jüri, Linda esialgne peigmees, Linda mehe ema ja teised sugula-

sed. Kui karakteritest või tüüpidest ei saa ka siin õieti kõnelda. Negatiivsete „kujude“ heaks võiks siiski mõni sõna lausuda, kuna positiivsete kujude kui jutu ideede kandjate kohta midagi head ei või ütelda. Nad on oma ideaalsuse tõttu täis romantilist paatost, magusust, läagust ja naiivsust. Ent võrreldes neid tegelasi Suburgi juttude endiste tegelastega, on siiski siin samm reaalsele olukorrale lähemale astunud. Ei ole enam seda kanget kuldamist, mis esimestes toodetes domineeris. Tegelaste tüübi-kirjeldused, samuti tubade ja m. kirjeldused kannavad eneses realistlikku värvingut. Võiksin näituseks tuua Linda ja tema ema kirjelduse: „Kui ühenäolised paistsivad mõlemad: ühesugused poolümmargused näod, ennem suured kui väiksed sirged ninad, mitte väga laiad, parajad kõrged otsaesised, koguni mõlematel n. n. mõttekortsu jooned, kaunis õrnade kulmude vahel ühesugused kaunis suured, lähedad sinihallid silmad, mitte väga peened, aga värsked huuled... Just suurteks iludusteks ei oleks neid keegi nimetanud.“

Negatiivsed kujud „Lindas“ äratavad juba usutavust ja õhukest uudishimu. Nii näit. Kase Jüri, kes lõpuni joodikuks ja kangekaelseks jääb, siis Rae ema ja õed, kes oma õelusse püsima jäävad. Negatiivse kujuna esineb algul ka Linda isa Hannes, kuid varsti jätab ta joomise maha, milleks küll põhjendust ei leidu, ja sureb pea südamerabandusse.

Kui meie tahaksime Suburgi jututegelaste ümbruse ja ainelise seisukorra üle pilti saada, siis saame täiesti ebausutava maailma. Olgu nimetatud ainult, et talurahva majandusline olukord on jõukam, kui ta sellal oli, on jõukam ja ideaalsem isegi, kui ta seda praegu on.

Kokku võttes oma ülevaadet, avaldub meile Suburgi toodangus täiesti romantiline, ettekujutatud, ideaalne maailm. Romantilised tegelased liiguvad romantilistes olukordades ja ümbruses. Sellejuures ei osutu kusagil (ehk paremal korral õige vähe) psükoloogilist tõtt. Tegelasi kannab võlts psükoloogia ja võlts paatos.

Kui me tahaksime kuidagi Suburgi väärtust näha, siis ainult teoste rahvuslises vaimus ja rahvusliste ideede propageerimises, mis avaldasid mõju omal ajal, ahvatlesid rahvast rahvuslistele ettevõtetele ning hariduse allikatele, kuid meie ajal on ka need omadused nulliks kujunenud.

Meie võime Suburgi ilukirjanduslikku toodangut ainult ajaloolisel perspektiivil vaadelda, kuna oleviku lugejale ei paku see enam mitteku midagi. Ta ei sisalda neid kunstinõudeid, mis oleviku kirjanduselt nõutakse.

Kirjandusajalooliselt näitab aga Suburgi toodang seda aega, kus iga avalik tegelane leidis oma kohuseks olevat „jõudu mööda“ meie vaest kirjandust rikastada. Ka Lilli Suburg on seda „jõudu mööda Eesti kirjanduse rikastamist“ toetanud, pealegi ei sattunud sellele teele mitte enese sisemise tunde, järele vaid Carl Robert Jakobsoni, ärkamisaja heledama ja sädemeid pilduvama tähe, otsekoheselt mõju avaldusel. Nagu lahkunud L. Suburg ise avaldas, kirjutas ta oma esikteose „Liina“ just Jakobsoni pealekäimisel. Selle hea edu, mida ta saavutas oma tõsiselt nähtud sisu ja rahvuslise tendentsi tõttu, ahvatles kirjanikku uue töö — „Maarja ja Eeva“ kirjutamisele. Kuid nagu meie teame, ei süntunud see enam esikteose populariteeti saavutada ning näitas sisulikult kirjaniku langust. Selle järele vaikus Suburg kauemat aega, esinedes alles 1900 a. uue tootega „Linda, rahva tütar“, mida ristib ise romaaniks. Meie kirjandus oli vahepeal uude ajajärku jõudnud, kuna „Linda“ veel igapidi vanast ilmast oli pärit ja ei suutnud enam suuremat tähelepanu võita.

Peale selle olgu siin veel nimetatud, et Lilli Suburg avaldas terve rea lastejutte käesoleva aastasaja algul „Lastelehes“, mis aga siin tähelepanu ei vääri.

Käesolev kirjutus ei taha olla mitte järelehüüdeks lahkunud tegelasele ja kirjanikule, vaid enam-vähem objektiivseks ülevaateks tema ilukirjanduslise loomingu üle, ning sellega on vabandata „valjuski“ tema üle.

KEISER ALEKSANDER II KURBLOOLINE ROMAAN.

MAURICE PALÉOLOGUE. Tõlkinud J. A.

(Järg.)

Üks usaldusteener saadeti kohe sünnitusarsti Krassovski ja ämmaemanda järele. Kuid mõlemad viibisid tulemast, sest nad elasid kaugel. Katariina vinkles diivanil valude käes ja tema seisukord läks iga minutiga hädaohilikumaks. Aleksander, ise kahvatu, hoidis tema käsi ja julgustas teda õrnalt.

Viimaks tuli dr. Krassovski ühes ämma-

emandaga. Enne veel kui ta naise seisukorda sai hakata uurima, ütles tsaar temale toonil, millega ta harilikult oma käske andis:

— Kui muidu ei saa, ohverdage laps; kuid päästke ema iga hinna eest!

Lõpukriis oli pikk. Kell ½10 hommikul tõi Katariina poja ilmale.

Keiser oli sunnitud tema juurest ruttu lah-

kuma, sest oli pühapäev ja terve koda ootas teda jumalateenistusele.

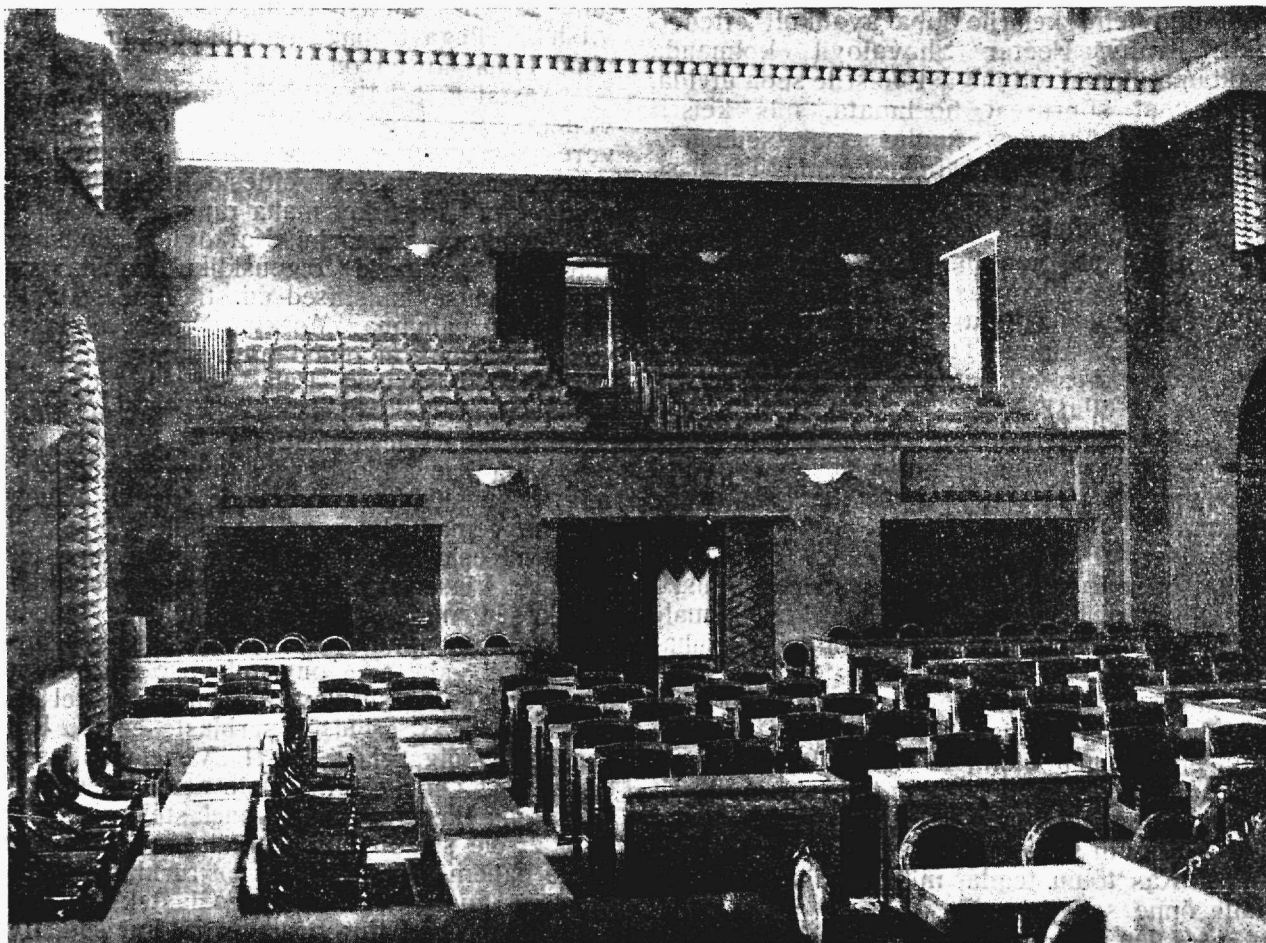
Lapsele, kes oli tugev ja ilus, anti ristimisel nimeks Georg. Ta viidi veel samal päeval ühte kõrvalisse majja Moshkovi põikuulitsal, kus elas keisri isikliku kaitse ülem kindral Rõlejev. Moika kaanali ja koja tallide vahel asudes, oli

tin ja Nikolai olid sügavasti kurvastatud. Nad kartsid Romanovite suguvõsa vere puhtuse eest.

Keiserinna Maria, keisri seaduslik naine, ei olnud mitte viimane, kes sündmustest teada sai. Kuid keegi ei teadnud tema mõtteid, sest ta neid ei avaldanud. Ta oli külm, kinnine ja

Riigikogu uus hoone.

Foto Parikas.

Riigikogu koosoleku-saal (eest vaadatud).

All: riigikogu liikmete istmed, üleval, taga: rõdu rahva jaoks.

see koht vähe käidav. Pealegi seisid kindral Rõlejevi maja ees alati sandarmid, kes sinna rahvast koguda ei lasknud.

Kui suures saladuses mahasaamine ka sündis, lagunesid jutud sellest varsti laiali.

Saksa saadik, Reussi prints, kes tsaari salakuulajate võrguga ümbritses, oli esimene, kes sündmusest teada sai.

Keisri perekond, iseäranis troonipärija ümbrus, oli kokkunud. Keisri vennad Konstan-

hoidis end igast uudishimust eemale. Ent sest ajast peale hakkas tema sisemine haigus, mida ta oma majesteetliku välimuse all varjas, kiiresti edenema.

Jutud sündmusest keisri perekonnas lagunesid kiiresti laiali aristokraatlikkudes ringkondades. Keisri ülespidamist laideti teravalt. Seni oli silmad kinni pigistatud keisri romaani üle, aga nüüd, kus seda enam varjata ei võidud, oli see avalik skandaal. Vihastati, et 54-

aastane keiser, kelle lastel juba lapsed olid, oma kirgede üle enam valitseda ei suutnud. Shokeeriv oli ka suur aastate vahe mõlema armastaja vahel. Kardeti, et kui põdur keiserinna sureb, teeb vahest keiser armukese oma seaduslikuks naiseks.

Rahulolematus suurenes veelgi, kui Kataariina Mihailovna 1873 aasta lõpul teise lapse ilmale tõi, seekord tütre, kellele nimeks pandi Olga.

Nüüd tehti keisrile juba avalikult etteheiteid. Krahv Peeter Shuvalovil, kolmanda osakonna ülemal, oli julgust keisrile seda ütelda. Usaldavast sõprusest hoolimata, mis keisrit Shuvaloviga ühendas, kuulas tsaar seda teadaannet külma ja kõrgi ilmega näol. Temasse nagu ei puutunud see sugugi, mis tema eraelust kõneldi või mõeldi.

Ühel õhtul, oma ligemate sõprade keskel viibides, kellest ta arvas, et ta nende peale kindel võib olla, hakkas Shuvalov Kataariina Mihailovnat sajatama. Ta kujutas keisrit, täiesti selle naise käpa all seisvat; ta läks isegi nii kaugele, et ütles:

— Aga ma ta murran, selle tüdruku!

Need sõnad kanti järgmisel päeval kindral Rõlejevi ette, kes neid kohe keisrile ruttas teatama.

Keiser ei annud Shuvalovile selle eest mingit noomitust, kuid ta otsustas sisemiselt Shuvalovit nüüdsest peale enda isikust eemale hoida ja järelikult temalt salakantselei juhatust ära võtta.

Mõni aeg pärast seda juhtumist, juuni algul 1874, kui keiser Emsis tervisveel viibis, tuli kolmanda osakonna ülem, nagu harilikult, temale aru andma. Keiser võttis teda südamliselt vastu, öeldes:

— Soovin sulle õnne, Peeter Andrejevitsh!

— Kas tohin teada, milleks siis Majesteet mulle õnne soovib!

— Olen sind oma saadikuks Londoni nimeetanud.

Shuvalov tänas, kuid ta hääl oli natuke ärritatud.

*

Et Kataariina Mihailovna Dolgorukaja oma esivanemate poolt Ruurikust põlvenes, otsustas Aleksander temale ja ta mõlemile lapsele sugukonna nimeks anda „Jurjevski“ Monamachi kaheksanda poja Jüri järele, kes Moskva linna asutas.

11./23. juulil kirjutas Aleksander enda käega ukaasi valitsevale senatile, mis aga esialgul avaldamata pidi jääma ja kindral Rõlejevi kätte hoida anti. See dokument käis järgmiselt:

„Ukaas Valitsevale Senatile.

Alaealistele Georg ja Olga Jurjevskile anname kõik aadeli õigused ja tõstame nad vürsti seisusse, aunimega kõrgus.

A l e k s a n d e r.

Antud Tsarskoje Seloos

11. juulil 1874.“

Selle ukaasiga andis Aleksander mõlemale lapsele ühtlasi isanimeks „Aleksandrovitsh“, millega ta nagu ametlikult tunnistas, et need tema lapsed on.

Aastal 1876 käis suur rahvusluse tuhin läbi Venemaa. Terve Balkani poolsaar oli tules ja veres. Bulgaarlased, bosnialased, monteneegrolased ja serblased võitlesid meeleheitlikku võitlust, et Türgi iket maha raputada.

Aksakovi, Samarini, Katkovi ja Tjutshevi kihutusel hakkasid õigeuskliku panslavismi (kõikslaviluse) unistused uuesti Vene südame-tunnistust painama. Moskva Kremli uimastavas õhkkonnas ei olnud juttu muust kui Bütsantsist, Kuldsarvest, Püha Sofia katedraalist, Peeter Suure testamendist. Vene rahva Jumalast määratud ülesandest.

Väga harvad olid need, kes suutsid üldisele rahvuslikule hullustusele vastu panna; veel harvemad olid need, kes selle vastu avalikult julgesid välja astuda. Üks niisugustest oli vürst Vjasemski, kes kirjutas ühele sõbrale: „Kõik see, mida nüüd Ida küsimuses tegema asutakse, on minule uus painaja. Kas peame oma verd, vahest ka oma tulevase edu ohverdama selleks, et serblastel ja bulgaarlastel hea elada oleks? Serblased serblaste eest! Bulgaarlased bulgaarlaste eest! Venelased venelaste eest! On meeletus meie poolt, meid rohkem slaavlasteks kui venelasteks pidada. Usul ei ole siin midagi tegemist. Ususõda on kõige pahem sõdadest. Ei või türklasi süüdistada, et Jumal neid muhameedlasteks on loonud. Ajage nad Euroopast välja, kui suudate; ristige neid, kui sellega hakkama saate. Kui ei, jätke nad rahule, nemad ja terve Ida küsimus!“

Niisugused olid umbes ka keiser Aleksander II. isiklikud arvamusel. Ta kordas neid sagedasti oma ministrite ees. Igapäev seletas ta neid Kataariina Mihailovnale, tunnistades äravõitmatut jälkust sõja vastu. Kuid ka kõige vägevama isevalitseja tahe ei maksa midagi, kui tegevusse astuvad tumedad ja loomusunnilised jõud, mis aastasadade kestes rahva hinge on kuhjatud.

Aprilli esimestel päevadel 1877 nägi Aleksander II, et viimsed rahulootused kadusid. Peeterburi ja Konstantinoopoli vahel peeti ainult veel vormi pärast läbirääkimisi. Üks

Vene armee oli juba Bessaraabiasse koondatud, teine Kaukaasia lõunapiirile.

Aleksander II, kes provintsis vägede vaastust toimetas, kirjutas 9. aprillil vürstinna Dolgorukajale:

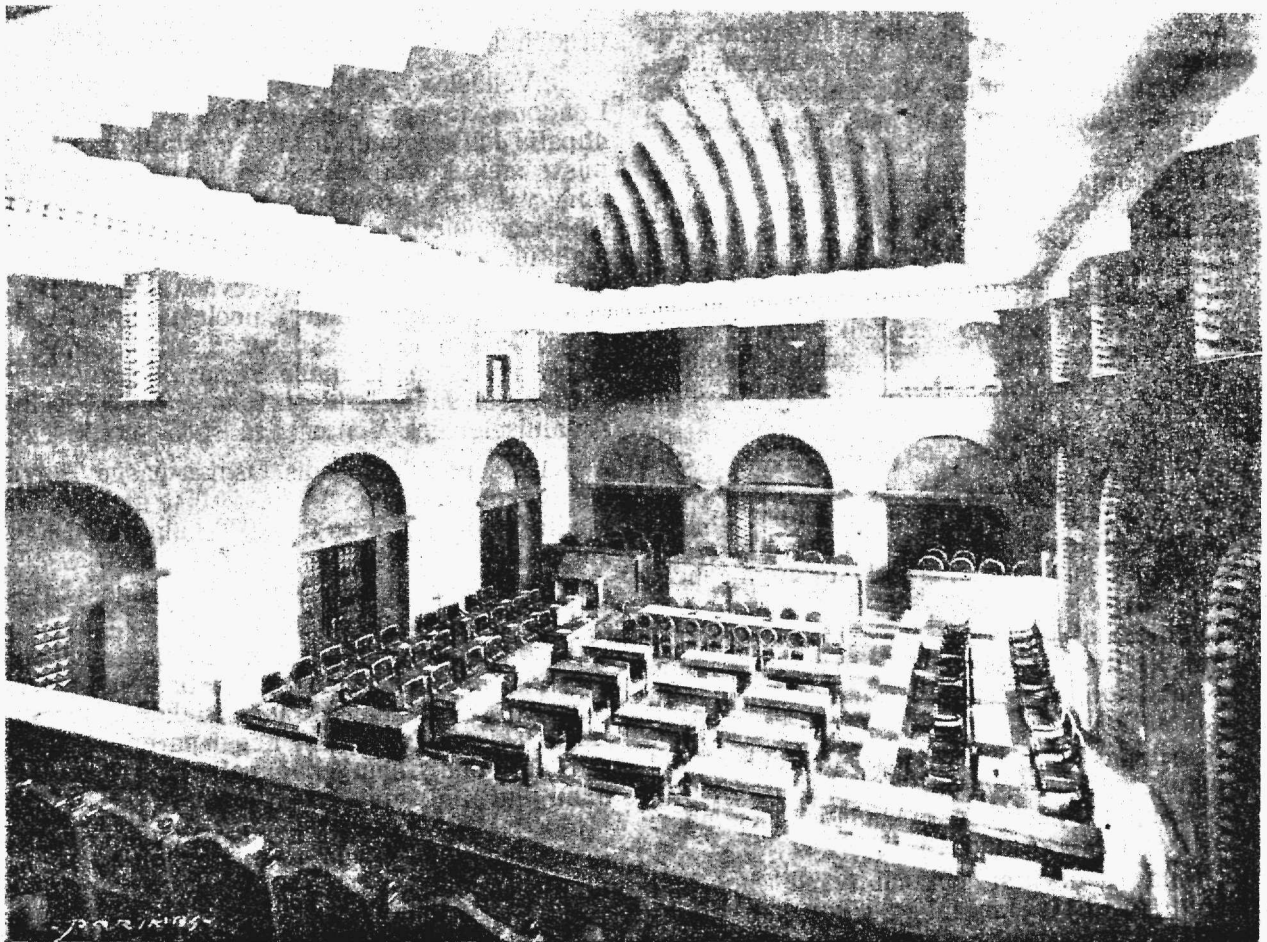
„Oma venna (suurvürst Nikolai Nikolajevitshi) kirjast näen heameelega, et kõik korraldused on tehtud sõjaväe liikuma panemiseks, niipea kui selleks käsk antakse. Tean,

Kärsitu ja tujukas Vene avalik arvamine tundis aga varsti pettumust.

Vägede vedu Doonau ääre sündis äärmise pikaldusega, sest Vene staabil oli tarvitada ainult kaks marsiini ja üks raudtee. Siis tulid pahad ilmad. Maikuul muutsid kanged vihmajad Moldaavia lagendiku määratuks sooks, kus sõjavägedel raske oli läbi pääseda. Nii kulus poolteist kuud, et 233.000 meest Doo-

Riigikogu uus hoone.

Foto Parikas.

Riigikogu koosoleku-saal (tagant vaadatud).

et keegi paremini ei tea, kui sina, mis sünnib minu hinges selle sõja ootusel, mida mina nii väga soovisin ära hoida.“

Nüüd järgnevad sündmused kiirelt.

24. aprillil annab Vene asjaajaja Konstantinopolis, Nelidov, suurvesiirile sõjakuulutuse. Samal päeval läheb Bessaraabia armee suurvürst Nikolai juhatusel Pruthist üle ja liigub Doonau poole. Kaukaasia armee, suurvürst Mihaili juhatusel, tungib Türgi Armeeniasse.

nau pahemale kaldale tuua. Strateegilise harutamise järgi lõpule alles 1. juunil.

Nüüd algas raske operatsioon: jõest üleminek.

Oma isa Nikolai I eeskujul, kes 1828 aastal sama operatsiooni oli juhatanud, otsustas Aleksander II jõest ülemineku ajal oma vägede keskel viibida. 24. aprillil tuli ta Kishinevi, et edasimineku käsku anda. Ise jäi ta siia ootama, kuni armee Doonau põhjakaldale jõuab.

5. mail tuli vürstinna Dolgorukaja mõneks päevaks tema juure.

Kuu lõpul sai keiser teada, et suurvürst Nikolai oli jõest ülemineku päevaks määranud 6. juuni, ja see operatsioon pidi teostatama Simnitsas.

5. juunil sõitis keiser Doonau ääre. Mõlemad armastajad pidid jälle lahku minema. Lahkumisel vahetati vähe sõnu ja pisaradki ei tulnud neil silmi. Nende suured tundmused olid alati sõnatud. Kuid mõlemad ühinesid pikas suudluses...

Oma poegade Aleksandri, Vladimiri ja Sergei, oma kantsleri vürst Gortshakovi, oma sõjaministri kindral Miljutini saatel jõudis keiser 6. juunil Plojesti, mis on Bukaresti ligidal.

Seal ootas teda takistus. Mõne päeva eest olid kanged vihmasajud uuesti alanud. Doonau veeretab oma mudaseid laineid nii kõrgelt, nagu seda neljakümne aasta jooksul enam ei olnud nähtud. Tervel Valakkia lagendiku pikkusel ajas jõgi üle kallaste. 7. juunil veel oli jõgi viis meetrit oma harilikust pinnast kõrgemal. Üleminek võidi teostada alles 27. juunil.

Keisri peakorter asus Simnitsasse.

Venelaste edasimineku edenemine nüüd kiiresti. 7. juulil, kõigest kümme päeva pärast Doonaust üleminekut, lehvib Vene lipp juba Tirnovoni peal, mis oli bulgaarlaste endine pealinn.

Venemaal järgnes nüüd esimeste kuude rahutusele metsik vaimustus. Enne juuli lõppu pidi Adrianoopol võetama! Augusti lõpul pidi Bütsantsis oldama!

Euroopas vaadeldi ärevusega neid kiireid sündmusi. Iseäranis suur oli ärevus Londonis. Kõigist ajalehtedest kuulus üks hääl: „Venelasi tuleb peatada!“

Kuna suurvürst Nikolai väed hoogsalt edasi tungisid ja kindral Gurko oma ratsaväega Shipka kitsaste ära võttis, organiseerisid türklased vastupanu.

20. juulil said venelased Plevna ees veriselt lüüa. Venelastel tuli edasitungimine kogu Balkani frondil seisma panna. Kindral Gurko pidi tagasi kitsaste taha taganema. Peakorter, kes juba Tirnovoni oli edasi liikunud, pidi suure rutuga pakid kokku panema ja põhjapoolse põgenema.

Keiser ise asus Gorny Studena külasse, mis on 25 kilomeetrit Doonaust. Venelastel tuli, kui piinlik see ka oli, rumeenlastelt toetust paluda. 40.000-meheline Rumeenia sõja-

vägi prints Karli juhatusel saadeti Plevna piirajatele appi.

Samal ajal jõudsid ka Kaukaasia väerinvalt pahad teated. Suurvürst Mihaili väed olid sunnitud Karsi piiramisest loobuma ja kiiresti Armeenias lahkuma. Taganemise ajal löi neid Muktar pasha Kisil-Teepe juures.

Ka diplomaatlik silmapiir läks pilve. Briti välisministeeriumi toon muutus ikka ähvardavamaks. Malta garnisoni täiendati alatasa.

Iga teate juures, mis Aleksander II Londonist sai, värises ta viha pärast. 28. augustil kirjutas ta vürstinna Dolgorukajale:

„Vellesley (Briti sõjaväeline saadik on Londonist tagasi. Tema muljed on väga pahad, niipalju kui asi puutub Inglise avalikusse arvamisse meie kohta. Sellest hoolimata tõi ta mulle oma valitsuse positiivse kinnituse: Inglismaa jääb erapooletuks ja soovib meile edu, et võimalikult pea rahu saada. Kuid ühtlasi teatas ta mulle, et kui sõda kuni tuleva aastani kestab, astub Inglismaa Türgi poolt ja meie vastu välja. Ja kui temalt küsisin: „Mispärast?...“ ei osanud ta mulle muud vastata kui: „Briti valitsus ei suudaks vastu panna Inglise rahva arvamisele, kes Venemaaga sõda soovib“.

12. septembril andis Osman-pasha Plevna ees venelastele uue löögi. 80.000 mehest, kes kindlust piirasid, niideti 14.000 kahe tunni jooksul maha.

Selle uue õnnetuse mõjul kirjutas Aleksander II oma armukesele:

„Jumal, tule meile appi ja lõpeta see vastik sõda Venemaale auks ja kristlastele õnneks! See on Sinu südametunnis (s. t. südametunnis, mis sinu pärast) kisendus, millest keegi paremini aru ei saa kui Sina, minu ebajumal, minu varandus, minu elu!“

12. septembri lüüasaamine aetas kogu Venemaale hädaohtlikku seisukorda.

Järgmisel päeval oli sõjanõukogu istumine keisri juhatusel. Kõigilt nägudelt paistis ärevus. Mida otsustada?... Kas kutsuda toetusvägesid? Kuid need ei jõuaks enne kaht kuud päralt, sest läbi Moldaavia oli ainult üks raudtee tarvitada. Ja kui toetus päralt jõuab, kas alata siis talvist sõjakäiku?... Ent tali on karm Bulgaarias. Ja siis, kuidas toita suurt sõjaväge mägisel, laastatud maal, kus punduvad teed? Või taganeda Doonau pahemale kaldale?

(Järgneb.)

Trükivea õiendus: Minevas numbris on tõlkija märkused ilma korrektuurita lehte sattunud. Märkuses Voguté tuleb „raamatukirjaniku“ asemel lugeda romaani kirjanik.

VASIKATAPJA.

PEET VALLAK.

Annus istus leoveerel, rippuvailt jalgeilt tilkus linavett. Ennuk mulistas leos, otsides rehaga mudast peosid. Kaldal aga nirisesid külakad linahunnikud, hapu lõhn iaius rabamaale.

Annus kõneles leoveerel:

— Võtaks teda saatan — kolm päeva olime näljas! Ei tulnud toidustaja nähtavale, ei tulnud. Siis kargas süda äkki täis, ei oodand enam. Ronisin kaevikust välja, võtsin püssi ja läksin metsapoolle. Öö oli juba, kui tühte põlend külla jõudsin, kus ainult paar onni veel tuha-hunnikute keskel seisis. Säält leidsin lauda ja laudast — vasika. Lohistasin selle välja uksele ja tapsin ta ära. Ei saand see mu jalge ees veel surra, kui väiksest hurtsikust inimesi välja hakkas pudenema. Näis nagu oleks selles hurtsikus kõik põlend küla elanikud ulu leidnud. Nad tulid suure kisaga joostes lauda poole, neid võis üle paarikümne olla. Jooksid peaaegu minu juure, siis jäid äkki seisma. Olin kumaras üle tapetud vasika, karabiin laskevalmis. Seisin mina liikumata paigal, seisisid nemad. Siis visati kiviga, kivi sattus otse mu jalge ette, oli suur kivi. Oleks pihta tulnud, oleks maha löönd. Hurtsikust tuli veelgi musti mügermusi välja, vajusid kõik nõlvakult alla lauda poole. „Stop!“ ütlesin mina, sain vihaseks. „Mitte sammugi enam, paigal!“ Ent must parv hakkas hoiatusest hoolimata lähenema. Haarasin karabiini palge, lasin paugu õhku. Kuul lendas viunudes üle põlend küla, inimesed jäid seisma. Ei olnud enam hääli. Ent nad ei läinud siiski ära, vaid hiilisid salalikult siia-sinna. Sain aru, et mind piiratakse. Siis lasin teise paugu veel.

rindu vastu — teine valvur; siis pöörame mõlemad ümber, et uuesti nelikümmend sammu edasi mõõta, säääl uue mehe mügermusega rindu pörgata. Võtaks teda saatan! Lähedal mäe otsas oli suur liivaaug, nagu võisilm karjase pätsi lõigatud ja seal kasvis lepavõsa. Nii vahil olles kuulsin äkki imeliku kahina — see tuli liivaaugu poolt. Kuulatasin hinge kinni pidades: tasane ragin, sammud. Teatasin sellest otsekohe rooduvanemale, luurajad saadeti välja. Hiilisime nagu vargad mööda põldu edasi, üks ei näind üht, teine teist. Kuulsime ainult, et kõrval keegi jalgu pori sees edasi veab. Jõudsim ahelikus liivaauguni üleni porised nagu pardipojad lombist tulles. Lasime kõhuli augu veerde maha, mitukümmend püssiotsa sihtisid alla pimedusse. Siis küsisime: „Kes säääl ragistab? Kes säääl on?“ Aga keegi ei vasta, mitte keegi. „Võtaks sind saatan!“ uriseme vihaselt, aga all augus on ikka hiirevaikus. Ei jätnud järele, nõudsim südametäiega: kes seal on — vaenlane või oma? Asjata, vastust ei tule, ei tule! „Pole siin kedagi!“ pahandame lõpuks ja tõuseme pettunult üles. Aga siis kuulsime ometi ragina. „Tuld!“ hüüdsin mina ja augu ümber välgatas korraka mitukümmend tuld. Nüüd ei vastanud keegi enam meie küsimisele, ei tulnud hulgal ajal enam ühtki häält. Vedasime aheliku alla auku, valgustasime taskulaternaga võsaalust: leidsime sealt ühe haavatu. Selle suur sarviline pea tõusis pikkamisi üles, vaatas meile otsa ja inises kurvvalt. See oli vana lehm, verine.

Annus tõusis kaldalt üles, rõivaist tilkus li-

ümar lagipea veest välja paistis. Ei mõtelnudki päästmisele, silmad vilasid valgetena.

Ent lõpuks võttis ta siiski reha ja vedas uppuja lähemale. Püüdis ta kinni, — oli üleni vett täis. Peaaegu ise mujale vaadates, viskas ta selle kaldale Annuse ette porile. Mulistas jälle rehaga leopõhjas, raba ja muda kees üles; ent harva leidis ta mõne peo, mis vedas suu meeleldi irvele.

— Mis sa sealt veel otsid? pomises Annus. Vaatas kõõrdi Ennukile, reha tuli mudast ikka tühjalt välja.

— Konne otsin! urises Ennuk. Mis ma muud otsin, kui konne!

Oliid mõlemad uued asunikud Tigri mõisas: Annus oma maalapi peremees, Ennuk vaid venna koha pidaja, sest ise ta mõisast maad ei saand. Tahtis ise küll ka maad, aga jäi ilma: hinnati madalalt ta sõjavaeva. Nüüd oli vend veel sõdur, nüüd haris kojutulekuni Ennuk ta maad.

Ei saand ise maad — see mõte seisis raske kivina südames. Vaen kerkis Annuse vastu päevpäevalt — sest Annus sai maad! Tühjast asjast tõusis sageli nägelus, nägelusest sõim. Ja nüüdki ei saand Ennuk sõnu pidada, vaid lausus:

— Murran pead ja murrann, aga aru ei saa, mille eest sulle küll maad anti, Annus?

Ja lai valge nägu, täis ümaraid mudatäppe, vaatas leost liikumatult üles.

— Ah, mille pärast? osatas Annus kaldal ja urises pilgates! Ei ole isegi veel selgusele jõudnud, ega jõua vist ka ialgi!

Nüüd oli Ennukil paras aeg, ta paljastas hambad ja urises:

— Ma mõtlen — selle lehma tapmise eest säääl liivaugus.

Selle kiitis ka Annus pikamisi hääks, südame kihkudes.

— Vist küll! Ja ka selle vasika tapmise eest säääl põlend külas.

Kivilöövi kasarmu aiateivasse kerkis valge lipp, oli lõuna. Annus viskas kuue õlale ja hakkas minema. Ka Ennuk ronis leoveerele, külm tuul ta vettind keha lõgisema pannes.

— Või sina said vasika tapmise eest maad! sõnas ta minejale järele, meel oli hää. Ent Annus ei vastanud midagi ta pilkele, vaevalt kuuliski seda. Vaid roobikaiast läbi ronides nägi küll, mis juhtus põiskotiga. Ennuk otsis selle porist üles, väanis vee välja ja pistis tasku.

— Võtaks sind saatan! mõtles Annus eelminnes. Õnnetu mõte inimesel üleüldse — ehitada mitmekambriga maja: sinna tõmbab liisk sulle hõlpsasti saatana naabriks.

Kivilöövi vanas kasarmus aurasid mitme asuniku pere söögilauad, täis suuri toidukausse.

Köögi uks lasi jälle mõne tuliija sisse, kes silmiga laual ahnitses. Viskas mütsilodu kähku nurka, otsis taskust käänpääga noa. Jgaüks asus oma lõõga, nagu väljalt tulnud ahnitsejad lehmad lobimollile.

Oli vana maja sees kivilöövi kasarm: ajajooksul kahte suurde ruumi laudseinte abil uusi kambreid juure lapitud, kõik ühesugused väiksed nagu meetopsid kärjes. Söögi ajal või õhtuti aeti sageli ühist juttu, sest kõik oli kogu majas hästi kuulda. Nelja kella lõpmatu tiksumisegi tabas terav kõrv, kui majas valitses vaikus.

Nüüd lõuna ajal leidis Ennuk jälle ühise kõneaine. Vaevalt sai rütibata suutäie, kui silmad pilkamishimust piluli kiskusid.

— Kärk ja Kurg, mitu ja mitu korda pidasime kevadel aru, miks Annus küll maad sai, aga nüüd on mul see selge. Imelik lugu tõesti, teist niisugust ei juhtu siin halli taeva all enam nii hõlpsasti.

Kurg maja tagumises kärgtopsis tegi häält, teda huvitasid ikka sõjajutud. Oli vanaldane mees, kõik sõjad elus nägemata jäänd, Türgi ja Jaapani, aga maad sai ta jagamisel ometi — langenud poja eest.

Ka Annus kuulis Ennuki sõnu oma kambri, sest see seadis nagu mängija oma pilli hoolsasti häälede, et lugu tuleks ilusam.

Ja lugu järgnes kohe, ilus lugu, kõigile majarahvale:

— Vaadake, asjalugu olnud nii! Annus jutustas mulle ise leoveeres, mis tal veel salata, kui maa juba käes. Ega keegi teda enam käest ära ei võta. Noh, kord olnud pime öö, koledasti pime. Nõnda pime, et Annus haaranud vahile minnes püssi asemel ahju roobi selga. Käänd ikka edasi tagasi, roobi ots löönd vastu kannukseid — till, till! Annuse süda kohe saapasäärde, mõtleb, kes säääl pimedas öös täristab sõjariistu. Löönd silmad tahaselja, näind — imelik must mügermus vahib seljataga. Roop vajunud hirmuga käest lahti, ise pistnud jooksmata. Kogund kohe salga omataolisi — tarku muidugi — kokku ja töötand kähku lahingu kava välja. Annus valitud muidugi juhiks, ta asund oma staabiga kaks versta sündmuskohast eemale. Säält tõmband siis kohe käsu: tuld! — pommipildujatest, mortiidest. Huupi sündmuse kohale, ägedasti, sest moonatagavarad on suured. Pommitatud siis kolm tundi järgimööda ja veetud pärast ahelik nurmele. Pommid kaevand sinna niisuguse suure augu, kui siit meie ukse eest alla leoveerde. Ahelik nuusind ja nuusind, aga pole midagi näind. Alles teisel päeval leitud säält sügava augu põhjast imeilik asi. See olnud nagu kartuli ratas hani- sulest püssiga aukliseks torgitud. Annus vaa-

dand ja vaadand seda imelikku asja, veeretand näpu vahel küll sedasi ja teisiti. Alles lõpuks saand siis aru, et see muud midagi ei ole, kui kuulidest läbilastud lehma vana kere . . .

Jutu lõppedes naerdi äkki neis väikestes kärktopsides, ümarad inimpääd laudade juures kiunusid nagu täispumbatud õhkpallid, milledele naaskliga sisse torgati.

Kurg maja tagumises otsas hüüdis vahele, suu toitu täis. Ei saand keegi aru ta sõnust, ent ise naeris ta sellele pika puhu.

— Jah, olin loll! kõneles Ennuk. Oleks ma sõjas lehma tapnud, oleks ka maad saand.

Hoidis hinge kinni, nagu peataks ränka naeru. Nägu verdus punaseks, süda peksis suured verisooned otsaesisele. Ja Kurg küsis itsitades:

— On see ikka tõsi, Annus, mis Ennuk kõneleb, või ajab ta lori juttu?

Ent Annuse kambri valitses vaikus, sääl näris Annus üksi tummana laua juures, kaks teravat silma vilades.

— Miks ta's tõsi ei ole! vastas Ennuk. Annus ise kõneles, just praegu leoveres. Saand jah selle lehma tapmise eest maad, tõsi küll!

Nüüd saadi kivilöövi vanas kasarmus aru, et Ennuk ajand pilke juttu. Ennukil oli ikka himu teisi pilgata, tühisemgi sõna andis talle põhjuse mitu päeva tagant järele pilgata, kuude kaupa. Ei jätnud enam naljalt järele, irises hommikust õhtuni, otsides pilkamiseks parajat juhust. Käanis kõik kuulnud jutud pahurpidi, mõtles uued asemele. Ja kui vanas kasarmus laudade juures istuti, siis alustas ta oma jutte.

Ja ega see veel kõik ei ole! naeris Ennuk. Oodake ikka veel, seltsimehed, ma tean veel mitu hääd lugu ta kaevikuelust. Tapnud ta ükskord nimelt vasika ära, ühe imeliku vasika. Käind see vasikas kahe jala pääl — nagu ei olekski elajas.

Ent enne veel, kui Ennuk algas, nagises tasakesi kambri uks, Annuse hall kogu vajus säält kööki, villane kuub märgadele rõivastele laotatud, ei, lõünd korrakski silmi Ennuki kambri. Rüseles välja ühes hobuseriistadega, suududes talli poole ruuna järele.

Oli vana lahingusõdur, sõja algul riigi piiril Tahkurannast Narvani kõik kaevikud läbi käind, ent mitte pääle lahinguid, nagu Ennuk, kes olnud moonavooris hobusepoisiks, vaid tule all lahingute ajal. Ta ei tahtnud kuulda seda Ennuki pilget, rakendas hobuse vankri ette ja sõitis linu laiali vedama.

— Häbeneb oma tegusid, kas näete nüüd! hirvitas Ennuk tagant järele. Katsub aga, et kambriist välja saab, jäägu või kõht pooleli.

Ja nüüd ei jutustand Ennuk enam teist lugu

vasikatapust, vaid ootas õhtut. Õhtul tuleb metsast öömajalisi — kraavilõikajaid, puuraiujaid. Need veavad õlekoo põrandale laiali ja laskuvad sellele. Avavad omad suured toidu kotid ja söövad nurgas õlgedel kükitades, karbist külma liha ja putru leivale määrdes. Siis on parem aeg kõnelda vasikatapust ja iriseda edasi Annuse enese kuuldes.

Ei jäändki õhtu saabudes tulemata need metsamehed — kraavilõikajad ja puuraiujad. Ilmusid viiekesi hämarale põllule, tulid õgujones maja poole. Habetund ja närused, taeva ehapunasel tagaseinal liikudes nagu mustad viirastused. Ridastikku üksteise järele, leivakotid seljas, malgad käes.

Neist olid mitmed sõjasõdurid, koju tulles tahtsid maad, ent jäid ilma. Loos tuli tühjana kastist välja, maa sai teistele. Ei olnud neil nüüd maad ega kodu, päeval töötasid metsas, öömaja leidsid asunikkude juures.

Istusid jälle põrandal laotatud õlekool, suud närides külma toitu. Silmad läigahtasid habetund näos, käänpäaga nuga tõstis ahnelt toitu suhu. Oli raske töö ja väike palk, ent tuju oli häa, tõid maija tulles ikka nalja kaasa.

— Rumalad olime meie, seltsimehed, nagu vasikad! algas nüüd Ennuk, iriseja ja pilkaja, aeg oli paras. Teeme tööd, aga oma maalappi ei ole jalge all. Aga näe, Annus oli kaval, teadis, kuidas maad saab. Kükitas ikka paar versta tagapool tuleliini ja tappis lehma-vasikaid — ja ei jäänd maast ilma.

Jutustas meestele oma lõunase lookese ja selle järele kohe uue — vasikatapust:

— Vaadake, sõbrad, kui lihtsalt see kõik tubli mehe käes läheb. Ükskord lõünd Annus nimelt lehma asemel vasikal neli jalga vastu taevast! Asi juhtund sedasi: käind Annus kodus puhkusel ja sõitnud tagasi roodu — nädal aega üle õige aja! Võtnud siis ikka ka puskari lassi ligi, et roodus asju jälle joonde ajada. Tehtudki sääl päris lahke nägu, kui ühes Annusega ka vänge puskarilõhn rooduvanema kambri imbunud. Võetud silmapilk kõik raapordid tagasi, millega teda väejooksikuks loeti, ja mõne tunni pärast olnud kõik ühesugused parajad majad, ülemad ja alamad. Ja siis tulnud kõigil varsti see ümberjooksmise himu pääle, sest kui mõistus segi on, siis laseb ka koer kodust jalga. Läind siis neljakesi: Annus, lipnik, veltveebel ja kirjutaja — huupi, ükskõik kuhu. Kui aga mõne naise kätte saaks! Jõudnudki lõpuks pori mööda laaberdades ühe maja juure ja vedand aheliku ümber: kena ahelik, iga nurga pääle mees! Öö olnud juba ja ütikesse aknad pimedad, aga nemad muidu nõudma: sisse lasta, silmapilk! Ei kippu ega kõppu, ainult koer mürand eemal aida varjus,

kõik karvad turjal püsti. Tõmband siis Annus sellele karabiinist paar tulist, jäänd see hääl ka sedamaid vait. Meestel kargand süda täis: mis saatan see on, et sisse ei saa! Kõik vahvad löögimehed — nüüd ei saa enam puuhurtsikust jagu! Annus tagund seaduse nimel kõik neli aknaruutu sisse ja kisendand siis tühja auku: Üks silmapilk lahti, või ma panen miini nurga alla ja lasen selle onni nagu vaab-siku pesa õhku. See mõjund. Kambris tõusnud kobin, rapsitud tikke ja pandud tuli küünla otsa. Hall vanamees, saja-aastane, teind ukse riivist lahti. Tormand kõik neljakesi sisse, nagu pargiajajad, Annus kõige ees. Saja-aastane inimesemuld löödud ainsa käeliigutusega kõöginurka maha, see jäändki sinna kõgisema. Siis veetud kõik naised, kümneaastasest kuuekümneaastani, särgiväel voodist välja. Hulgund ja kisendand küll, aga meestel seda suurem rõõm! Laps kisendand Annuse käes kas kõrvvad lukku, aga Annus ei lase lahti, ei lase! Siis ajand end see saja-aastane inimesemuld kõöginurgast jalule, hall nagu udu ja kõrisend: „Jätke, inimesed, laps rahule!“ Võtke vanemaid, aga jätke laps rahule!“ Aga Annus kargand vanamehe ette nagu tiiger. „Kes sa oled niisugune siin?“ kisendand kõigest jõust. „Mis sul vaja on, saatana nägu, lehmapoeg?“ ütlend lehmapoeg ja teised mõirganud naerda!“ „Olen jah lehmapoeg,“ vastand inimesemuld. „Parem on lehmapoeg olla, kui...“ Ei saand vanamees veel lõpetada, kui Annus karabiini pära ta nina alla tõstnud ja mõirganud: „Ah sina oled siis lehmapoeg? See on umbes seesama, mis vasikas!“ Vibutand pära kõrgele mögiseja vanamehe pää kohta ja virutand siis igavese jõuga otse lagipähe: vasikale vasika surm! Inimesemuld langend kokku nagu savitomp, pole oigand ega ägand. Jäändki sinna seinveerde maha... Annusel võetud maajagamisel ka selle imeliku vasika tapmine arvesse — ta ei võindki maast ilma jääda!

Naersid meeleldi kuuekesi — viis nurgas õlgedel ja Ennuk ise kuuendana laua juures. Teised keegi ei naernud, olid tüdind juba Ennuki igapäevasest pilkest. Sõid sõnatuina laua juures, nagu oleksid nad tummad.

Ent selle eest ei lõpnud kuue naer.

— Või tappis lehmapoja ära ja sai maad!..

— Sai jah! Muidu oleks ilma jäänd nagu meiegi, oleks pidand võõra põllul tööd tegema, või saenäsa päevad läbi peos pidama.

— Ja ei viidud kinni, ega tehtud midagi?

— Ei midagi! Löödud käega: vasika tapmine on tuleliinil päris lõbuasi!

Kure kambris turtsus karjane, ent Kurg lämbutas kohe ta rumala naeru.

— Kas see ikka tõsi on, Annus? küsis puu-

raijuja Kiber, või ajab Ennuk lorijuttu — pole niisugust veidrat lugu enne veel kuulnud.

Ent Annuse kambrist ei tulnud nüüdki vastust, ka siis kui küsimust korrati.

— Miks ta's tõsi ei ole! kinnitas Ennuk. Annus ise kõneles täna leoveeres, ega ta ometi ei luiska! Ja ega see veel ainuke vahvus ei olnud — neid on veel terve tosin. Kui ma nad kõik läbi jutustan, siis peate seitse päeva siin õlgedel istuma, suud laiaili pääs.

Ja et oma ütelist kinnitada, jätkas ta kohe: Naljagam lugu on veel see, kuidas Annus kord lehma ja vasika maha löönd. See on tõesti naljakas lugu, või olete seda juba kuulnud.

Ent metsamehed ei olnud midagi kuulnud. Nad said aru küll, et Ennuk luiskab, ent lasid teda siiski jutustada. Need metsas päevad läbi külma vihma käes ligunend kohmakad kehad nagu ei võtnud muidu elu tagasi, kui naer neid ei raputand.

Ja Ennuk jutustas, teadmata, et see talle ühtlasi viimaseks pilkeks jääb:

— Asjalugu olnud teinekord nõnda, jumala tõsi, Annus ise jutustas. Ühel hääl päeval saadetud ta luurama, aga teadagi, mis niisugune luurab! Mõtlend kohe — ega täna ellu enam ei jää, lastakse jalad-käed otsast maha või jälle läheb kuul otse keskelt läbi ja viib hinge ka ühes metsa. Läind ja läind, ega parata polnud midagi. Hakand juba hämarikuks minema ja seda hullem. Iga põõsas, mätas ja kivi muutund vaenlaseks, kes püssiotsaga tema poole märki loodind. Hirmust peaaegu jabur jooksnud ta ühte metsa — jäägu luuramine, kus seda ja teist. Istund poole õõni või veel kauemini kännu otsas ja hakand siis tagasi rühma poole minema: küll juba luuratud, saadetagu vast ka teised asemele! Aga näe, mehike eksind metsa ära, käind jumal teab kus, võtnud päris vee silmist välja. Lõpuks kuulnud inimeste häält, tunnud suitsulõhna. Võtaks teda saatan — jõud korraga Annuse põlvist kadunud. Paari sammu kaugusel vilksatanud äkki tuli — ja mis Annus nägi! — vaenlase patareid kuuse okste alla ära varjatud! Mis ta siis edasi tegi, või kus ta jooksis, seda Annus enam ei mäleta, kuid teab ainult, et ta jalgadele tuld andis ja õnnelikult rühma tagasi jõudis, nagu oleks ingel teda juhatand. Vaevalt ikka saand mõistuse-natukesest nõnda palju asja, et oma luuramise käigust „aru“ mõistis anda. Näidand siis näpuga metsa poole ja ütlend; „Sääl asub vaenlase patareid, tuld!“ Kutsutud siis ka abiväge kohale, nõnda palju kui veel võimalik olnud ja lastud see mets peaaegu pudruks. Leitud siis ka patareid üles, mis midagi muud ei olnud, kui ühe sõjapõgeneja kuuseokstest

onn. Mees ja naine nülginud parajasti lehma, kelle suurtükid ära olid tapnud. Annus seisnud säääl juures, pole musta ega valget lausuda osand. Kõik vaadand vaikides päält, kuidas sõjapõgeneja oma surmasaanud lehma nülgis ja suure noaga ta kõhu naha lõhki ajas. Aga vaevalt oli kõhunahk lõhki aetud, kui soolikate vahelt suur punane vasikas end jalule ajand ja inisend. Seisnud jalgel püsti, pööritand silmi ja inisend. Kõik ehmatand hirmsasti ära, nagu näeksid nad mõnd viirastust, nülgi ja mees pilland verise noa maha ja põgenend metsa, naine hulgudes järele. Ja kui vasikas jõllis silmiga metsa poole vaadand ja juba jalgu tõstnud, et järele joosta, saand Annus aru, et siin kurja asjaga või saatanaga tegemist on. Haarand maast hää kaika, äigand vasikale hää tulise ma keset selga ja see langend oma ema veriste soolikate pääle maha, siputand ainult paar korda veel jalgu. Kõik sõdurid, ka kõige vahvamad, tõmband kergemini hinge ja tänand Annust, et ta saatana parajal ajal maha mõistis lüüa, sest oleks ta mehele ja naisele metsa järele jooksnud — ei oleks keegi teda enam kinni võtnud ja ta oleks praegu alles maha lõõmata.

Vaevalt jõudis Ennuk oma jutuga lõpule, kui kambriolijate hulgas imelik rahutus maad võttis. Tunti kanget suitsu lõhna, nagu põleks midagi.

Kõik jooksid kohkudes välja, — tuli maja otsas? Ent väljas ei nähtud midagi, tuul kandis ikka üle musta maja pilvemügermusi ja tibas nägematut halli vihma.

Käidi kambripääselgi vaatamas, korstna otsas, aga kuskil ei olnud tuld. Kambri tagasi tulles alles märgati, et suits pliidi alt tuleb: säääl suitses paar vettind kändu.

Kähku ruttas Ennuk kambri välja, Annuse uksele, ent see oli seestpoolt riivis ja ei avanend.

— Mis sa teed ometi, Annus! hüüdis ta vihasena. Ära pane siibrit kinni, puud on alles pliidi all. Tõmba siiber ruttu lahti, saatan!

Ent Annuse kambri oli vaikus, riiv tugevasti ukse ees.

Ennuk jooksis nagu hull vihasena ümber. Pliidi alt imbus halli suitsu kambri — siiber on aga Annuse kambri ja Annus on selle kinni pannud. Ei või silmigi lahti teha, matab juba hinge kinni, ja imbub ikka juure. Kure ja Kärgi pere vahel oli palksein, suits sellest läbi ei tungind, vaid viskus kõik Ennuki kambri.

Ikka põristas Ennuk Annuse uksele, asjata. Ei teind keegi ta sõimamisele häält vastu, kamber oli vaikne nagu haud. Metsamehed

kõverdasid väljas ukse ees, keegi ei võind kambri minna.

Ennuk haaras vihasena kirve ja lubas ukse maha lüüa, kui ta siibrit lahti ei tee. Ent ei juhtunud midagi: ei tehtud siibrit lahti, ju lend Ennuk ust eest lüüa.

Võttis laterna ja vaatas väljast läbi akna Annuse pimedasse kambri: Annus lebas voodis, käed ristamisi pääl. Vahib üksisilmi Ennukile vastu — ei muiga, ei pilguta, ei vasta sõimule. Lebab nagu surnu, ainult silmad läigivad laterna valguses.

Tee siiber silmapilk lahti, saatan! kisendas Ennuk akna all, ent see mõjus sama palju, nagu seisaks ta seal tummana.

Ennuk läks ikka pahuramaks, viha tegi ta joobnuks nagu viin. Ei mõtlegi Annus siibrit lahti teha, neetud lugu.

Lasen sulle siit telliskiviga pähe! ähvardas Ennuk akna all. Lõõn su ukse maha nagu pilpa! Ma võin seda seaduse nimel teha, kui sa siibrit lahti ei tõmba!

Käis ühe akna juurest teise juure, latern käes, sõimas ja vandus.

Liisk on saatana naabriks tõmband, — saatan, aga mitte inimese.

Samuti mõtles ka Annus voodis lebades: liisk on saatana naabriks tõmband, aga mitte inimese.

— Vasikatapjale antakse maad, selle asemel, et teda ise vasika pähe maha lüüa. Oota, lõõn su maha, vasika, saan ka maad: vasikatapjatel on maa saamiseks eesõigus.

Läks tuuseldes Kure ja Kärgi kambri, kuue hõlmad eest lahti, silmad suitsust vesised.

— Näete nüüd kõik oma lihaste silmiga, missuguse saatana liisk mulle kõrvale on tõmband — ei lase tuldkli pliidi all ära kustuda, vaid paneb siibri enneaegu kinni. Õnetu mõte inimesel üleüldse mitmekambri maja ehitada — sinna tõmbab liisk ühel häälel päeval vasikatapja naabriks.

Kured ja Kärgid ei lausund sõnagi Ennuki sõimule, nad vaid muigasid endamisi. Süda naeris kõigil meeeldi, et Annus hää abinõu üles on leidnud: hakkab Ennuk oma vasikalugusid jutustama, tõukab Annus siibri kinni! Igal Ennuki naabril peaks niisugune siiber olema, et teda suitsu abil vaol hoida nagu mesilast.

— Sõidan vallavanema järele, ei jäta! vandus Ennuk. Lasen ta käed kinni kõita, küll ta näeb!

Ent kui Kured ja Kärgid talle poolhoidu ei avaldand, kadus ta kähku kambri, vihane. Vandus jälle Annuse ukse taga ja surus põlvedega tahvli, ent siis tõid metsamehed teate: lõõr veab, Annus on siibri lahti tõmband.

— Haha! turtsus Ennuk. Mõistis ka paraja aja valida, muidu oleks ma talle siit aknast telliskiviga näkku äigand.

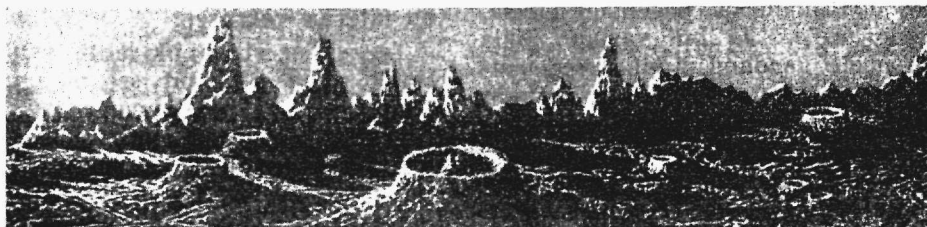
Ei oodandki suitsu lahkumist kambrist, vaid prantsatas vihasena voodisse, nagu karu. Annuse pilkeks kiwinend nagu viirastus ta silmi ette nagu tont: liikumatu, silmad piluli.

— On tuleväärilised niisugused vanad ma-

jad, kuhu aastate jooksul uusi kambreid juure on ehitatud, mõttes ta.

Neis ei ole siibergi sagedasti enam oma õigel kohal, vaid koguni teise pere kambris. kus teda siis tarvitusele võetakse, nagu mõnda surveabinõud!

On tuleväärilised niisugused vanad majad, tõesti tuleväärilised!

Ideaalne kuumaastik.

MEIE KUU.

Dr. M. WILHELM MEYER'I järelle Saksa keelest H-a.

Kõigist taevakehadest on inimesi alati kõige enam huvitanud kuu. Päikese poole palvetati. Ta näis olevat nii kaugel ilmast, nii ebamaine, et kaua ei tulnud mõttele, nagu võiks ta olla mingi keha, teda peeti jumaluseks. Ainult siis, kui ta sügavale maa ligidale kummardus, võidi teda vaadelda ja siis ei nähtud ka muud kui vaid ülivõimsalt säravat serva.

Kuu aga näitas inimestele oma meeldivalt helendavat nägu peaaegu igal õhtul vahelduvas kujudes. Temas nähti heledamaid ja tumedamaid kohti, mis alati jäid samadeks, nii et ta materjaalse ehituse juures pea enam kahelda ei võidud, kuigi see taevase hõljuv keha samuti juurepääsmatuks jäi kui kõik teisedki tähed. On tähelepanuväärne, et juba õige vanal ajal kuud peeti mingiks sarnaseks meie maakeral. Hiinlased uskusid isegi nii palju sarnasust olevat tema plekkide ja maa pindkujude vahel, et teda nimetasid suureks taevaseks peegliks, milles näha võis maad.

Oli aga kuu ilmakeha, mis oma suuruselt võrdus maale, pidi ta õieti kaugel seisma maast, igatahes palju kaugemal, kui kõik siin leiduvad kaugused, ja see mõte vististi andiski inimestele esimesed mõisted astronoomilistest mõõtmistest.

Tänapäev teame, et tee kuuni pole pikem, kui kümme reisi ümber maakera. On nii mõnigi „ümber ilma rändaja“, kes pikemat teed käinud.

Kuu kauguse mõõtmine on kerge. Ta põhjeneb kuu seisukoha muutumisel tähtkujudes,

meie vaatepunkti liikudes maakeral, missugust mõõtmist nimetatakse parallaxsmõõtmiseks.

Kolmkümmend maaläbimõõtu, mis meid lahutab meie truust saatjast, paistab tähtsusetuna teiste kauguste kõrval ilmaruumis. Nelisada sarnast kuukaugust moodustab päikese kauguse maakera. Järgmine päike aga, täht α Kentauri tähtkujuga lõunaosas, on meist kolmsada tuhat korda kaugemal kui päike.

Tundes mõne keha kaugust ja mõõtes, kui suurena ta meile sealt näib, võime kohe välja arvata tema tõeliku suuruse; tarvitseme teda ainult võrrelda mõne tuntud asjaga tuntud kaugusest. Paistab ju kõik sama võrra vähemana, kuivõrra kasvab kaugusvahe. Nii leiti, et kuu läbimõõt on 3482 klm., mis on enam kui neljandik osa maaläbimõõdust. Kõigi planeetide kuud on, võrreldes igaüht tema peakehaga, mille ümber keerleb, palju vähemad kui meie oma. Teda võib vaadelda kui iseseisvat taevakeha, kui mingit teist planeeti, mis omal teel ainult suure läheduse tõttu maaga on seotud. Kuu ringib ümber maakera ja viimasega ühes — ümber päikese. Tee, mille ta teeb ümber päikese, on elliptiliselt kokkumuljutud ring, nagu seda näeme kõigi planeetide juures, ja kogu omal ulatusel ainult mõni kaks-teistkümmend korda kergelt lainekujuline, maakera tõmbejõu mõjul sisse- ja väljapoole kaldud,

Kuud võib, õiglaselt vaadelduna, pidada naaberplaneediks, mis meiega üheskoos käib ringi ümber päikese. Seda huvitavam meile

peaks olema teada saada, kuidas näeb välja maakera õhkkonnale kõige lähemas naaberilmas.

Meie uueaegsemad pikksilmad kannavad meid tema pindalale nii lähedale, et teda nii mõneski suhtes paremini võime vaadelda kui oma ilmakeha, millest laialised valdkonnad senni veel koguni tundmatuiks on jäänud.

Aga kuud pole võimalik uurida igal õhtul. Ta kasvab ja kahaneb, näitab faase. See on kõige lähemaks tõenduseks, et kuu on tume kera, mis saab valguse päikeselt. Seepärast, kui ta seisab meie ja päikese vahel, peab meiepoolne külg jääma valgustamatuks — on noorkuu. Seisab ta aga teisel pool, on valgustatud külg pöördub meie poole.

Valguse vahelduv mäng kordub, nagu igaühel teada, iga kuu aja tagant, täpsemalt 29 päeva, 12 tunni, 44 minuti, 2,7 sek. tagant. See pole aga mitte kuu tõelik ringkäik ümber maa, sest selle aja jooksul, mil kuu on saabunud oma endisse seisukohta päikese vastu, nagu ta oli kuu aja eest, on maakera ühes oma kaaslasega käinud osa teest ümber päikese. Samasse seisukohta kinniste taevatähtede suhtes tuleb kuu ikka juba 27 päeva, 7-tunni, 43 min. 11,5 sek., n. n. sideerilise ringkäigu, jooksul. Eelmine on kuu sünoodiline ringkäik, nii nimetatud, sest et tema järele kindlaks määratakse kirikupühad.

Plekid, mis nähtavad juba paljale silmale, jäävad nähtaval kuuserval ikka samale kohale, nad ei liigu edasi ta pinnal, nagu see olema peaks, kui meie saatja ennast pööraks ümber oma telje, nagu maakera. Kuu on alati meie poole pöördud ühe ja sama küljega, kuna ta teine külg meile ikka jääb nägematuks. Et aga kuu ringib ümber maakera, pöörab ta ennast kogu aeg teatud sihis ja teeb nii samal ajal ka ringi ümber enese. Seda aru saada on raske. Et asja selgemaks teha, asetagu lugeja lauale lamp ja käigu ringi ümber laua nii, et nägu alati oleks valgustatud lambist. Nõnda peab toas ometi pöördutama ümber enese, kuna näituseks akna poole ollakse kord näo ja teinekord seljaga (kirjeldatud katse juures olgu lamp maakeraks ja laua ümber ringija kuuks).

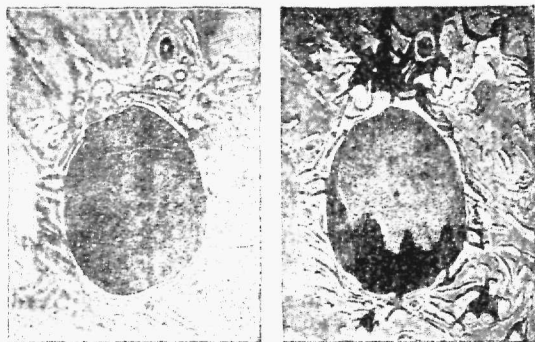
Peab kindlasti olema mingi seesmine põhjus, miks need kaks ringimisperioodi nii täpselt kokku langevad. Läheks üks aegjark teisest vähekesegi lahku, peaks aastate ja aastasadade jooksul kuu teine külg aegamööda ometi nähtavaks saama, kuna aga vanast hallist ajast tal ikka on olnud sama nägu kui tänapäev. Näib, nagu oleks kuu maakeraga seotud mingi elastilise nõõri abil. Selle näituse varal olgu kergem ette kujutada meie taevase vasalli kerget kaldumist oma peasihist paremale ja pahemale. Seepärast näeme kuu ülem est

pindalast enam kui poole, nii umbes neli seitsmendikku. Mainitud kõikumist nimetatakse libratsiooniks. Tema põhjuseks on iseäraline tõmbejõud maapooit kuule, sarnane tõmbejõule, millega kuu meie ookeanide vett tõmbab enese poole, seega neis tõusu- ja mõõnanähtusi sünnitades. Selle mõjul on kuu, mis seisab koos kõvadest ainetest, pikenenud maa järele, nii et ta kuju on munasarnane, millisel ulatusel teda lähedal hoiab maakera.

Mis aga leidub kuu teisel küljel, jääb meile igavesti teadmatuks. Selle asjaoluga tekib iseäralik tähelpanu. Oletame, seal teisel küljel leidub meile sarnaseid intelligent olevusi, kes ilmaruumi uurinud kõigis sihtides, kuid keda takistab õhupuudus asumast maakerapoolsele kuuküljele.

Need olevused ei saaks siiski iial teada midagi positiivist meie maakerast, oma lähemast ilmakehast, millele allub nende oma. Ainult teoreetilised vaatlused, võrdlused teiste kuustüsteemidega võiksid neid tuua arvamisel, et peab olema mingi maakera. Nii võib loodus nii mõndagi, isegi meile kõige lähemat, meie eest varjata. Võimaldavad ju meie meeled enamasti ikka ainult ühekülgset pilku loodusvaatlustesse. Meie inimlikul vaatepiiril võistleb sageli rida märkeid, et üks teist vastastikkku kaotada meie tunnetusele.

Kuu pindala nähtaval küljel paistab pikk-silmas palju üksikasju, mis suuremalt jaolt selgesti näivad kõrgentikkudena ja sügavikkudena. Mägedena ja orgudena, osalt aga pinna mitmesuguste värvinditena. Et esimesel juhtumisel on tegemist pindreljeefiga, näitab varjude piknemine ja lühenemine, olenev päikese mitmesugustest seisukohtist. Kuidas päikesevalgus peaks langema mõnele kohale kuupinnal, võib kindlaks määrata tema seisendist teatud faasile. Näeme ju päikese valgust kuu kasvamisel selle pinna üle edasi nihkuvat, näeme päikest tõusvat üle kuu mägimaastiku. Kõige esiteks valgustuvad mägede kõrgeimad tipud, mis sageli teistest öökattunud osist paistavad üksikute tähtedena, järjest suurenevaina. Näeme päikesevalgust ikka sügavamale alla orgu langevat, ja kui kogu madalik on täiesti valgustatud, heidavad mäed temale pikki, sügavmusti varje (pildil nr. 2 võime sarnast nähtust tähele panna ringmägestikul „Plato.“) Need varjud lühenevad ikka enam ja enam, kuufaasi kasvades, nii siis ühes „kuu vanadusega“, kunni nad täiskuu ajal, meie maa seisukohalt vaadelduina, täiesti kaovad. Pildil nr. 2 näeme üht ja sama maastikku esiteks päikese tõusul ja teiseks täiskuu ajal. Päikese tõusul tekib huvitavaid reljeefkujusid, kuna täiskuu ajal pind paistab ühtlasena.

Plato ringmägestik.

Pahern. pool: päikese tõusul. Parem. pool: keskpäeval.

Nüüd võib kerge olla kujutleda, et, mõõtes varjupikkused tuntud päikeseasendi juures teatud mägestikul, väljaarvatud kuukauguse juures maast, saab kindlaks määrata kuumägede kõrguse meetrites. Igatahes on kuukaart, nagu ta tänapäev meie ees seisab, täielikum kui maa oma, sest meie saatjal, välja arvatud ta meile nägematu külg, ei leidu tühtki kohta, mis kättesaamatuse poolest sarnaneks meie mõnele Sise-Aafrika või Austraalia osale, või maapoolustele.

Kuid määratu hulga kuupinnal nähtavate üksikasjade juures kaardi valmistamine polnud kerge töö. Kõige uuemal ajal on seks otstarbeks hakatud tarvitama päevapildistamist, mis kuu liikuvuse tõttu alguses palju raskusi on sünnitanud, kuna kõige hilisemal ajal on korda läinud teha üsna häid ülesvõtteid. Kõige paremini õnnestunuiks võiks lugeda neid, mis tehtud Pariisis (pilt nr. 3). Juba esimene pilk kuupildile näitab, et seal koguni teisiti välja näeb kui meil. Ta näib üleni külvatuna rõugearmidega. Seesugused ümmargused mäed, sügavikkudega keskpaius, seesugused kraatermäed on meil haruldased nähtused. Maapinnal on kujunenud suuremalt osalt ahelmägestikud, mida peaaegu otsestihis pikas ulatuses leida võime, nagu näituseks, Andid, võrdudes oma pikkuselt peaaegu enam kui poolele maaümbermõödust. Viimasel mäeahelikul leidub palju kraatermägesid, vulkaane, kuid nad esinevad siin kõrvalnähtustena, olles ahelmägestiku üksikuiks osiks (muidugi leidub neid ka üksikult).

Ümberpöörduvalt on lugu kuul. Vähed ahelmägestikud, mida seal märkame, on lõpuks siiski ringmägestikkude üksikud jätkud, ümbritsetes mõnda madalikku. Kõik mägestikud kuul on ringikujulised.

Paistab silma, et kuupind mitte igal pool ühtlaselt mägine pole. Tema lõunakülg on rikkam ringmägedest kui põhjapoolne osa, kus ülekaal on suurtel lagendikel, n. n. „mare“ del, kuna neid varem tõesti meredeks peeti. Mõne

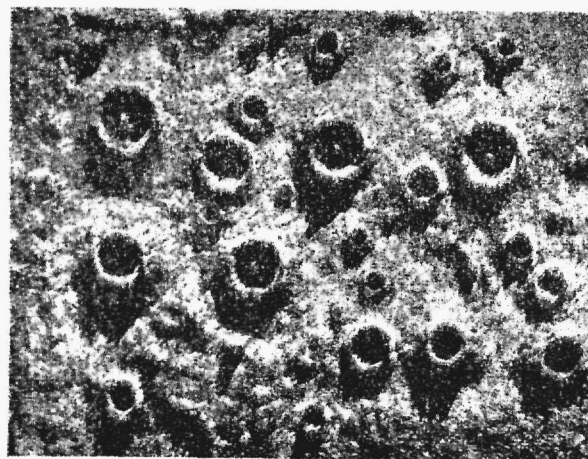
parema pikksilma abil aga selgub kohe, et siin meredega tegemist pole, sest tasandikud leiame kaetuina väikeste mäekeste, lõhede, haudade ja kaljuteravikkega. Kõik kuu üksikosad on hästi vaadeldud ja uuritud ja igatühele mägedest ja madalikest oma nimetus antud, nagu maapinnalgi. Kõigi kuu pindkujude hulgas, mis nii omapärased ja erinevad kujudest maakeral, on tähelepanuväärt veel üksikud suured lõhed. Neid leiame igalpool nii hästi madalikke kui ka mägesid läbi lõikavat; neid vaadeldes tekib mõte, nagu võiks kuupinda olla vapustanud suured maavärisemised, lõhestades mäed ja orud.

Kõik, mida kuul näeme, paistab elutuna ja muutumatuna, välja arvatud mõned üksikud nähtused, mille tõelikkust siiski pole suudetud täiesti kindlaks teha. Meie ei pea aga unustama, et kuult vaadates ka kõik meie maakeral sündivad muudatused suure kauguse tõttu vaevalt märgatavad võiksid olla.

Nii poleks senni tähelepanud tardumus kuupinnal veel küllalt kindlaks tõenduseks, et seal puudub elu ja edenemine, nagu see omane meie planeedile. Siiski leiaks inimese sarnane vaatleja kuult meie maakeral kogu rea elavana ja vahelduvana esinevaid nähtusi, mida pole märgata kuul.

Kõige esmalt paistaksid seesugusele vaatlejale silmi pilved, mis aegajalt näiksid katvat laiad alad maapinnast. Midagi sarnast ei sünni kuul. Ikka näeme tema pindkujusid sama selgusega, kui ainult meie oma planeedi õhkkonna nähtused teda ei tumesta.

Sellest võiks ehk järjeldada, et pilvitu taeva tõttu kuul alatasa valitsevad ilusad ilmad ja rändaja kuumägestikus ei tarvitseks iial karta hädadohtu udu ja lumetuisu näol, nagu meie Alpides. Ühes asjas aga, teame kindlasti, oleks rändajal seal hulga hõlpsam kui siin, nimelt

Kuu kraaterid.

sünnitaks kõrgetele mäetippudele ronimine seal palju vähem vaeva, sest ronija tunneks end hulga kergemana, kuna ju kuu tõmbejõud maakeraga omast hästi nõrgem on. Kuid sama nõrgema tõmbejõu tõttu, kaasa arvatud kuukivistiku kergem erikaal, võivad mäetipud palju julgema järskusega kõrgustesse ulatuda.

Kahjuks puruneb aga see ilus kergema reisimisvõimaluse kujutlus. Sest kuu ümbruskond on vaba pilvist seepärast, et seal õhku ülepea ei olegi, milles need tekivad, hoiduvad ja jätkavad oma vahelduvat mängu. Meie õhkkond ei avalda mõju mitte ainult niiskuse, vaid ka valguse suhtes, mispärast tema olemasolu võib kindlaks teha ta optiliste omaduste tõttu. Iseäranis silmapaistvaks saab see hämariknähtuste juures. Kaua pärast seda, kui päike juba loojenenud, jääb õhk veel valgustatuks ja valab oma mahedat helendust õhtusele maastikule. Päike peab olema 180° horisondist allpool, et õhku mitte enam valgustada. Seesugustest hämariknähtustest pole kuul midagi märgata. Seal näeme mäetippe, niipea kui neile langeb esimene päikesekiir, teravate tähtedena särama löövat. Orgudes pole ühtki jälge valgusest enne päikese tõusu. Kuul pole ühtki üleminekujärku päevast öhe ja et meie taeva sina tekib teatud valgusmurdumisest maakeraga ümbritsevas õhkkonnas, siis puudub ka see meie saatjal täiesti. Isegi keskpäeval jääb taevast mustaks, nagu ööajal, ja kõik tähed paistavad temas selgeina isegi päikese läheduses. Maastikul musta taeva all pole mingid poolvarje, mingid õhuperspektiive. Seda kõike näeme hästi pikksilma abil.

Võiks öelda, et õhk kuu ümber liig hõre on sarnasteks märgeteks nii suurest kaugusest. Kuid igal gaasil, igal läbipaistval kehal on valguse suhtes oma eriomadus; valguskiirte murdumise läbi paistab meile päikene umbes kahe minuti võrra varem tõusvat ja sama palju hiljem loojenevat, kui seda näeksime õhutus ruumis.

Kuu serval näeme igapäev tähti tõusvat ja loojenevat. Nende tähtede kiired peaksid, nagu päikese omad meie juures, kuu servas ümber nurga murguma, mida aga kõige hoolikamate vaatlemiste tõttu ometi märgata pole. Nii teame, et kuul puudub igasugune õhkkond igasugustest gaasidest.

Siiski oleks öeldud liig palju, kui eitaksime vähemagi jälge õhust kuu ligiduses. Uurimistes on jõutud piirini, mis moodustab umbes kahe-sajandiku maakeraga õhkühedusest. On aga teatud tähelepanekuid, mis räägivad mingisuguste gaasiainete leiduvusest sügavates kuumadalikudes, kus nad esinevad kergete udukujudena.

Maakeral märkame ikka suurenevat kül-

must, mida kõrgemale tõuseme omas õhkkonnas. Õhk ei hoiu kinni mitte ainult niiskust ja valgust, vaid ka soojust. Ta on meile soojaks mantliks, milleta külmetaksime ilmaruumis, kus väljaspool meie õhkkonda külmus ulatab kõige vähem 200 kraadi allapoole nulli.

Nii külm on kindlasti ka kuul ööajal. Aga meie mägedes rändajad teavad ka, kui palju teravamini päike põletab hõredamas õhus. Kuu pinnale paistab päike 14 päeva kestvusel vahetpidamata. Ööpäev kuul, öö ühes helendava päevaga, võrdub kuu ajale — aegjärgule noorkuust noorkuuni. Et päike kuupinda pika aja kestes vahetpidamata kõrvetab, peab see küll põletavalt kuumaks minema. On leitud kõige madalam temperatuur kuul võrduvat — 273° ja kõige kõrgem +180°.

Kuigi nende arvude täpsus palju kahelda jätab, võib nende varal kuu „kliimaoludest“ siiski aimu saada ja arvata, kui vähe usutav, jättes arvesse võtmata isegi õhupuuduse, on igasuguse sealse elunähtuse võimalus.

Kuid, nagu igalpool, ei või meie oma oletusis täiesti kindlad olla ka siin. Nagu me ei võinud koguni eitada udukujude leidumist kuukuristikese, nii jääks ka siin võimalus oletuseks, et vähe aega pärast päikese tõusu võiks kuupinnal leiduda vett ja, võib olla, ehk tekiks lühike ajaks mingi primitiivne taimekasv, mingi kiiresti kaduv elu. Tahetakse tõesti näinud olla kuu kraaterite külgi vähe pärast päikesetõusu kattuvat rohelist vinega, mis aga pea jälle kaob.

Need on ainukesed nõrgad, väga kaheldavad jäljed mingist ühepäevaelust kuu peal. Elav loodus, nagu meie juures, annaks enesest vaatlejaile märki tuhandete nähtuste abil. Leiduks aga kuul, kõigist looduseadusist hoolimata elavaid, intelligent olevusi, nagu inimesed, oleksime pidanud märkama nende tegevussaavutusi. Meie ööseti valgustatud linnade sarnaseid ehitusi võiksimme kuul kergesti ära tunda, kui neid seal leiduks, ja kui kuu olevustel oleks ehk aimu traadita telegraafist, võiksimme üksteisele huvitavaid teateid saata, nagu see sünnis headele naabritele.

Kui väga ka juba mõne saja aasta eest, mil Herschel esimesena oma tõesti hea pikksilma pööras kuu poole, ei ole hakatud otsima intelligent olevuse saavutuste jälgi, on ometi kõik vaev olnud asjatu. Kuu on surnud. Temal ei leidu ainustki jälge isegi kord ammuolnud elust.

Vaadeldes kuu pinda tema „rõugearmidega“, tema kraateritega, vaadeldes tema lagendikke, lõhesid ja sügavikke, tekib küsimus, kuidas sündis kuu? Alludes samadele loodusjõududele, mis moodustasid maa, pidi ka kuu arenema

temale sarnaselt, kusjuures kogu tekkimisloos arvatavasti suurt osa pidi mängima vulkanism. Miks aga oli see vulkaaniline tegevus kuul nii palju tugevam maakera omast, et ta tema pinnale nii suurel hulgal jättis jälgi, nagu neid praeguste kraatermägedena seal leiame. Miks kujunes kuupind koguni ebasarnaseks maakerale? Et seda küsimust selgitada, peaksime tutvunema maa ja kuu sündimislooga.

*

Ilmakehade tekki- mist kujutletakse praegu koguni teistsuguse- na kui mõnede vähe- aastakümnete eest, mil tunnustati n. n. Kant- Laplace'i süsteemi, mil- le järele planeedid päi- kese liig suure ringi- miskiiruse tõttu temast rõngastena vabastusid ja siis juba oma udu- kujulises olekus tõm- busid kokku keradeks. Praegu kujutleme alg- udu, täidetuna hulga tulevate planeetide ja kuude eluidudega, mis hukkunud ilma jäänus- tena hoidusid moodustuva tulevikuilma jaoks, olles ilmahukku- mise hävitavast tõu- kest pandud kiiresti liikuma, kuna gravi- tatsiooni põhjal tekki- sid korrapärased ring- lemised, misjuures vä- hemad osad pidid ühi- nema suurematega. Liikumise tagajärjel tekkis suur soojus.

Arvatavasti on kõik meie planeedid olnud põletav-sulavas olekus. Muidugi erinesid neilt alguses suured hulgad gaase, kuna ilmakehade pinnad, aeglasemaks jäävate keerlemistormide tõttu, aegajalt jahtusid.

Mida hõredam oma koosseisult ja kergem oli ilmakeha, seda vähem oli tema tõmbejõud ja seda vähema hulga erinevaist gaasest suu- tis ta hoida enese ligiduses, nad lahtusid, kadudes kaugele ilmaruumis. Nii on seletatav, miks kuul puudub õhkkond, kuna ta maakera, mille tihedus ja suurus, järelikult ka tõmbe- jõud, kuu omast hästi suurem, üsna tihedana katab. Alguses aga, kui ilmakehad gaase eral-

dasid alles suuremal määral, kui neid ilma- ruumi teatud aja jooksul lahtuda võis, ümbrit- ses neid kõiki oma õhkkond. Nii võis ka meie kuul alg-ajal olla oma gaasiline ümbruskond, mis aga aegajalt hõrenes ja lõppeks koguni kadus.

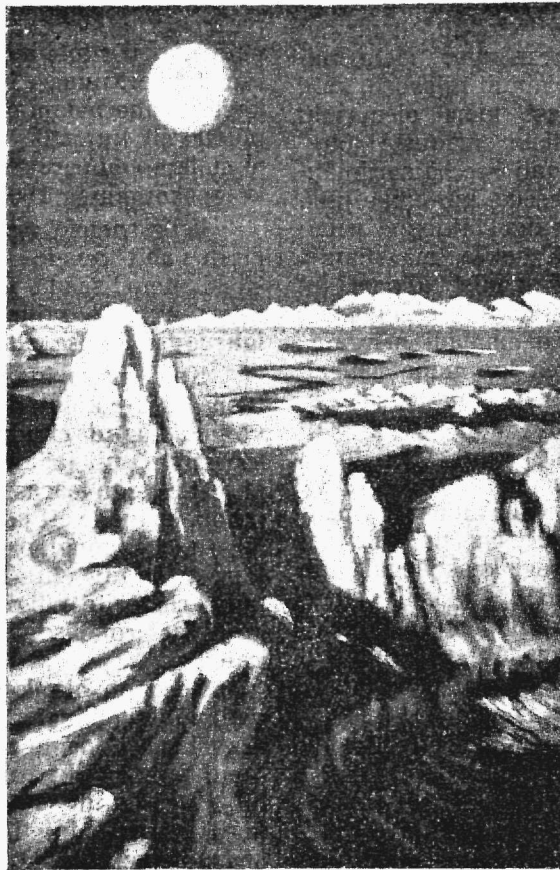
See nii igale planeedile erilaadiline õhkkond oligi, mis tingis nende

pindkujude nii mitme- suguseks moodustumi- se. Meil on teada, kui- das õhu mõjul niisku- se, valguse ja soojuse peale tekib rida nähtu- si, mis maakera nii mitmes suhtes teeb eri- nevaks kuust. Ka oli sel varjaval õhkmant- lil oma jagu mõju ring- lemistormis kokkupõr- kuvate algkehade suht- es, kuna temas veel praegu hõõrumise tagajärjel löövad põlema võõradtaevakehad, mis talle liginevad kauge- st ilmaruumist.

Nii kaua, kui eelajal planeetide tekkimisel suured kehad maale langesid, ei suutnud õhk neid takistada, kuna ta vähemaid oma tolleaegse veel suure- ma tiheduse pärast hästi tagasi hoida võis. Hõõguv ilmakeha võis aegamööda rahulikult jahtuda. Sirutusid välja suured angunud ainete pangad, kuhjusid kok- ku, ulatusid laiali: tek- kisid meie pikad ahel- mägestikud. Maakoore kõvenedes hakkas tu-

line surutud seesmus enesele otsima väljapääsu, algas vulkaanide tegevus.

Koguni teisiti pidid aga asjad arenema kuul. Et kuu õhkkond vähema tõmbejõu mõjul kiiresti lahkus, jäi ta temale langevate taevakehade eest varjamatuks. Alg-aja liikumistorm paiskas tihti üksikuid kehi kuule, mis ta pinnale põrgates löid sinna suured sügavikud: tekkisid kraater- kujud, kuu ringmäed. Seega on seletatavad nen- de meie omast nii lahkuminevad kujud: nen- de iseäralik suurus, seinte järsk kaldumine, asjaolu, et kraaterite põhjad sageli on sügava- mal kui madalikkude pinnad (mida ühegi maa- pealse vulkaani juures ilal ette ei tule) ja mõned-

Ideaalne kuumaastik.

ki muud nähtused. Samuti on seletatav ka nende suur rohkus. Ja isegi imestamapanev kiirte-süsteem ringmägedes, mida kaua pole suudetud kuidagi moodi seletada, saab arusaadavaks, kui kujutleda, et kuukoor suurte kokkupõrgete all temale langevate algilmakehadega paiguti lõhkes klaaskerana, kuna hõõguv seesmus praod kohe täitis sulade ainetega, mis hiljem jahtunuina erinesid muust pinnast oma heleduselt ja praegugi päikesekiiri helkjamaina tagasi paiskavad kui teised pindosad.

Võttes vastu ülaltoodud teorii, saab seletatavaks meie kaasrändaja meist nii palju erinev omapärane pinnalaad nimelt seeläbi, et talle ta vähema tõmbejõu tõttu sai osaks hõredam, kiiresti lahkuv õhkkiht.

Loodus on mitmekülgne: on küllalt põhi-elementide vähemaistki lahkuminekuist, et ehitada koguni uus ilm. Milline hulk võib peituda ilmaruumis loomissaadusi, mille olemasolust meie kahjuks iial teada ei saa!

ARARAT.

ARNOLD ULITZI ROMAAN.

Tõlkinud M. S.

Kuid nimi muutus harjumuseks ja harjumus fanatismiks; ma usun, meil oli ka õigus jumalikkude kangelast nii nimetada, sest tõesti, me ei teinud seda magusal ja himural häälel nagu burshuude tütreid varem olid keiserliku balleti tantsijaid kutsunud, keda nad nende taevallikkude jalgade pärast armastasid. Vaid armastasime teda tõesti vähemagi magususega, armastasime teda tõesti ainult kibeda piinaga ning harjutasime püstoli- ja püssilaskmist, lootes et kord vabaduspäev tuleb. Tema ise aga ei sallinud vägivalda. Tundsime rõõmu tema puhtast südamest; meil oli eesmärk, mille poole ta juhatas, — ning tee, mida ta mitte ei juhatanud ja mis meile andeks pidi antama.

Peale sõda teostus revolutsioon hõlpsamini kui me kunagi olime lootnud; keiser langes nagu pehtinud puu, ja keegi ei leinanud teda kauem kui kõdunenud puud.

Pea kuulsime et Shuura uue valitsuse liikmetega rahul polnud. Aga kui ühel päeval keegi Peeterburist meie juure tuli—viibisin tol ajal Kiiemis — ja hüsteeriliselt kogeles, Shuura olla vangistatud, siis ei tahtnud me seda ometi uskuda ja pilkasime sõnumitoojat pealegi. Kuid järgmisel päeval kinnitasid telegrammid pöörast sõnumit.

Ja veel päev hiljem oli Shuura juba surnud.

Teel vangimajja — nii jutustati, endiste võimukandjate valesid korrates — olla ta põgenemiskatsel peale kolmekordset hoiatushüüet seaduspäraselt maha lastud. Kuul tabas pähe; surm oli silmapilkne. Vangivahi nimi oli Stepan Tshernogorsky. Kõneldi, ta olla rahulik, kohusetruu, kaine sõdur olnud, kahekümne viie aastane, papi poeg. Ta võeti

vahi alla, asja lubati uurida. Vähemagi süü leidmise puhul töötas valitsus teda valjult karistada. Au langenule! Surnud vastase ees kummardame maani!

„Daniel, ehk mäletad veel, mis edasi sündis; olid siis veel sakste juures, ka teie lehed kirjutasid sellest.“

„Ei“, vastas Daniel: „olin vangis“.

„Tshernogorsky pääsis mõistatuslikul kombel vangimajast. Meie, kes me valitsuse kaasteadmist ja kaasaitamist otse haistsime ja tema muhelevat headmeelt vihase valuga aimasime, pidasime kõigis linnades kasuta võitlust Peeterburi erakonna kuulipildujate vastu. Kel korda ei läinud väljamaale põgeneda, see sattus vangimajja. Minagi ühes teistega“.

Ta vaikis veidi ja vaatas Danieli poole. Daniel varjas parema käega silmi ning istus liikumatult; siiski ei suutnud Nadja iseendast jutustada, kartes, et käsi kokkudes silmade eest langeb. Ta jutustas järgmiselt edasi:

„Sinaida lebas tol ajal haigemajas, uulitsavõitlustest ei saanud ta osa võtta. Ta oli napa-kas nagu meie, haritud venelased kunagi: mõtetark ja elajas ühtlasi. Shuura surmast kuuldes oli ta katsunud ennast tema päevapildi ees maha lasta. Ta laskis aga halvasti; mälestuseks jäi talle suur arm.“

Daniel võpatas seda kuuldes, kuid Nadja ei näinud seda.

„Tänu ühele tegematuist amnestiaist sain vabaks“, kõneles ta edasi: „Elasin ühes Sinaidaga Prjessnajas järve kaldal. Valmistasin igapäise leiva eest romaane täis salakavalat elutõde ja puistasin neisse hiljukesi peent kättemaksu-ihha. Elu oli mulle läila ja mina ise ka.“

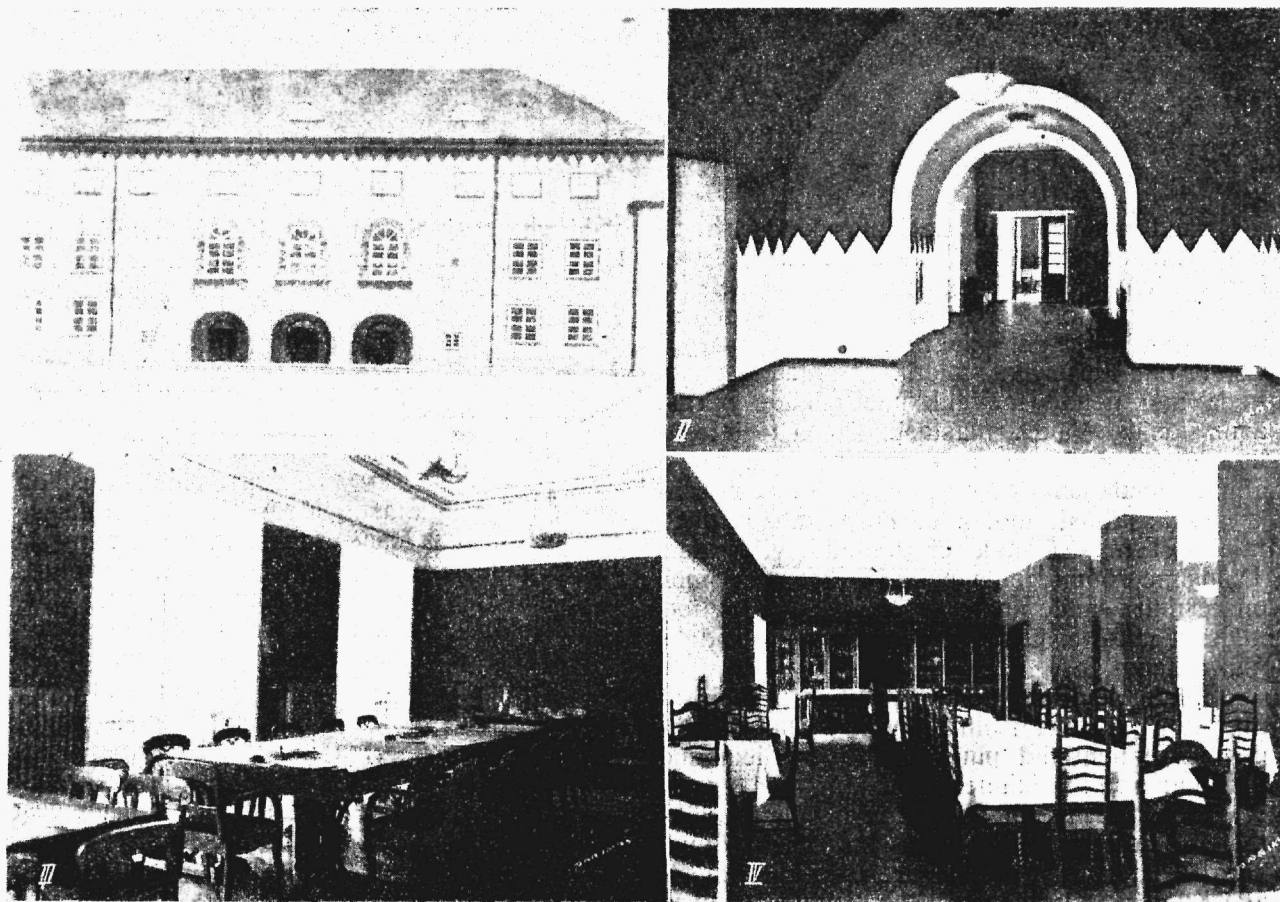
Sinaida elutses laialt mu kõrval; väheke oli temast siiski abi, sest tundide kaupa õngitses ta lamba-kannatuse ja -totrusega. Ka püüsi laskis ta kalu ja kujunes suurepäraseks kütiks. Muidu läks ta sootuks hukka ja muutus järjest rumalamaks. Ta laskis külapoisse enast käperdada ja nimelt kõige vastikumad meeldisid temale. Olga, mõisniku armuke, kes ise muud ei olnud kui siidi-libu, küsis mult:

„Shuuralt oleksin lapse tahtnud saada. Ehk ka sinult, Nadja, kui mees oleksid!“

Siis suudles ta mind. Ta astus mu selja taha ja surus mu pea kuklasse, nii et tema silmad otse minu silmade kohal olid; siis märkas esimest korda, et tema pilk oli täis ahasust ja kohutavat iha, mil midagi ühist polnud armastuse ega suudlusega. Mul hakkas öudne, ma ei salli hullumeelseid.

Riigikogu uus hoone.

Foto*Parikas.

Üleval: Riigikogu hoone eeskülg.

All: Vanematekogu ruum.

Koda.

Einelaua ruum.

„Miks lasete oma sõpra nii elada?“

Vastasin, Sinaida olla vähe põrunud; aga minagi olin kurb ja tundsin tema vastu läilust. Kui kord tõesti hakkasin temaga tõrelema, naeris ta lapsikult ja vastas:

„Pean harjutama, mul on ülesanne täita!“

„Kui sa vähemast lapse saaksid“, kurjutasin ma: „Võiksime teda suurepäraselt kasvatada! Töötaksin meeleldi su lapse heaks!“

Ta vastas rõõmsalt:

Seepärast ei leinanud ma ka väga, kui ta äkki ühel päeval kadunud oli.

Aga järgmisel aastal tuli ta paariks nädalaks tagasi. Sest saadik ilmus ta igal aastal mõneks nädalaks, kuid iial ei jutustanud ta mulle, kus ta oli elanud ja kuidas ta leiba teenis.

Ah, unustasin sulle ütlemast, et ta maalija oli. Tema visandite-vihk oli päris pöörane. Iial enam ei joonistanud ta maastikke, mis ta

Riigikogu juhatus.

Foto Parikas.

K. Päts, esimees.

A. Kerem, esimehe abi.

K. Wirma, esimehe II abi.

T. Kalbus, sekretär.

J. Bergmann, sekretäri abi.

J. Pezold, sekretäri II abi.

varem nii meeeldi tegi; vihk oli täis päid, aina meeste-päid. Ja pead olid nummerdatud.

Esialgu puhkes ta ihult nii lopsakalt õitsemata, et ma küsisin, kas ta kedagi armastavat. Ta vastas lapsenaeratusega, mis mind nii väga kohutas:

„Armastan kõiki papi-poegi Venemaal!“

„Neid on kaunis palju“, vastasin: „Nii suu-
rest hulgast ei saa sa jagugi!“

Ta kahvatas, kuid ei ütelnud, mis temale

mu sõnades haiget oli teinud; ja mina ei suutnud seda mõista.

Järgmisel aastal hakkas ta kõdunema. Häbemata palju vajab ta puudrit ja näovõõpa. Sagedasti seisis ta peegli ees ja sõnas naljakalt kibra kistud näol:

„Nadja, kui pisarad veel inetumaks ei teeks, nutaksin igapäev et ma nii inetu olen. „Aga“ lõpetas ta põlglikult: „seda teeb kiimaline elu“.

„Oled sa kollase passi võtnud?“ karjatasin.

„Ei“ vastas ta: „vannun et ei!“

Varsti pärast sedakordset külaskäiku sain meie salamärkidega kirjutatud kirja. Selles seisis:

„Monarhistid kavatsevad mässu!“

Kaks nädalat hiljem tuli suur pakk kirju, mis ta aja jooksul oli kirjutanud, kuid iial polnud ära saatnud. Kirjades oli kõik, millest ta nii väga kannatas ja mida nii kangesti häbenes“.

Nadja hääl värises valusate mälestuste puudutusest. Ta vaikis; aga Daniel suutis vaikust vaevalt kannatada ja palus sõnatult: „Kõnele edasi, kõnele edasi!“ sest ta kartis, et peab üles kargama ja otse naise südamesse karjuma: „Armastan sind ja suudlen su üska!“

„Esimeses kirjas kirjutas ta midagi Vene nuuskuritest, mäletan seda veel hästi. „Meie nuuskurid jäävad viletsaks“, kirjutas ta: „kas sina seda pole märganud? Ometi on Vene rahval tänini geniaalsemad nuuskurid olnud. Stepan Tshernogorskyt ei suudeta leida,—imelik, eks ole? Nii imehästi on vennike peitu pugenud. Ja vaesed nuuskurid istuvad kantseleides ning hädaldavad kommissaridele: „Oleme nii väga, nii väga otsinud. Vajame uute saabaste raha, aga Stepan Tshernogorsky redupaika ei suuda me leida.“ Ja kommissarid muutusid kurvaks ning ütlesid: „Helde taevas, te lollid nuuskurid, kas te siis ei tea, kui väga hea meelega valitsus tahaks teda karistada!“

Säärased laused olid Sinaida kirjas segi labaste ja üldiste arutustega kunstist ja kirjanusest. Ikka tulid nad äkki, olid peidetud rumaluste vahele; palju oli igas kirjas säärasteid lauseid.

„Stepan Tshernogorsky on peenike poiss. Ta tegi „seda“; muud temast ei teata. Ta olla Vilnas junkrute-koolis käinud ja hoolas noormees olnud. Ohvitseriks oli ta loodud, sest tal oli nii ilus kuju. Pealegi oli ta sõnavõtlik. Kus ta sündinud, kes ta vanemad olid, seda ei tea keegi. Imelik! väga imelik! Kas ta nimi tõesti Tshernogorsky on, ei tea ka keegi. Tema dokumendid Vilnas põletasid muidugi sakslased ära, hädaldavad õnnetud nuuskurid; ja paberid, mis tal kinnivõtmise puhul ligi olid, on ta vist alla neelanud või on ta neist paberosse keernud, kurdavad nuuskurid. Just päev enne kui ta „seda“ tegi, asus ta kaardiväkke; ja järgmisel päeval leiti ka kohe väärt olevat Shuurat vangimajja küütida. Ei, teda on võimata leida. Kõik on vale; kuid aiman, et üks asi tõsi on: ta on papi poeg, sest papid vihkasid Shuurat enam kui keegi teine.“

„Ah, mul on määratu töö teha, Nadja, loodetavasti elan küllalt kaua. Venemaa on nuuskurite ja pappide ja vanade kindralite maa. Mõtles ometi, kallim, pean kõik pappide-majad Venemaal läbi käima, et vennikest Stepani leida. Ta peab mulle jutustama, kuis Shuura suri“.

Ja Sinaida rändas ühest papi-majast teise. Kui papi-poegade nimed ega vanus tema andmetele ei vastanud, kuulas ta siiski hästi järel, sest ta võttis arvesse, et valitsus võis luisanud olla. Ta tuhnis vanades kirjades, kuulatas magadistubade uste taga; ta varitses mõrtsuka äraandlikke unenägusid. Ta andus papi-poegadele lehmalautes, heinamaal, õunapuuaial, — ükskõik, kus. Oli mõni papp poegadega tüllis, siis andus ta ka vanale, et ta himural suul paljastaks poegade süüteod.

Ta joonistas omad peiud vihku ja nummerdas joonistused. Kui nende suur arv talle haiget tegi, rõõmustas ta.

Kord kirjutas ta:

„Kadestan sind, Nadja, et sul ülesannet ei ole. Küsisid kord, kas ma kedagi armastan ja vastasin: Kõiki papi-poegi Venemaal! Ah, armastasin juba kolmekümne kuuendat, kuid seegi polnud too õige.“

Umbes tol ajal kui ta nii sagedasti oli peegli ees seisnud, kirjutas ta:

„Põlgad mu peegli ees seismist, Nadja, aga mis parata? Kingsepp ei saa käteta saapaid teha; hoor ei saa iluta hoorata! Teaksid sa, kui kurb ma olen! Mu ettevõtte on kohutav ning ilge. Ma ei suuda enam nii hästi iluga mõjuda nagu varem; aga enam jagu mehi lepidavad rõvedusegagi. Kasutan praegu rõvedust meisterlikult. Vahel mõtlen hirmuga, et ma sootuks muutunud olen; nii muutunud, et rõvedus hinge valgub ja mu silmadki rõvedaks muutuvad. Sellepärast tulen igal aastal kord sinu juure. Kui mu nägu rõvedaks muutub, siis ütled seda. Ja siis palun Shuurat, et ta ming vandest vabastaks, ning võtan veel kord tapariista,— ja siis lasen hästi“.

Üks kiri jutustas jõledalt:

„See on üheksakümmend üheksas! Õnnistatud olgu Vene papid, kel poegi ei ole. Säärasteid on vähe küll! Tänutäheks võiksin anda neilegi“.

Kord kirjutas ta lühidalt:

„Üks kubermang on läbi!“

Siis sattus ta haigemajja, ta oli haige. Isegi papi-poegade ihud polnud terved. Haigemajas nägi ta ilmutust.

Kristus ütles temale:

„Ole julge, mu tütar Sinaida! Mu teenri poeg on su kangelase tapnud!“

Sellest peale uskus ta vankumata enda süsteemisse. Varem oli ta kartnud, seegi võivat valitsuse vale olla, et Tshernogorsky papi poeg. Lailusest kõverdudes mõtles ta siis: „Eksituse pärast sain hooraks!“

Lõpuks kolmanda aasta algul leidis ta õige maja. Papi poja nimi oli tõepoolest Stepan; aga nime üksi poleks ta usaldanud. Kuid papi-poeg rääkis suure paatosega, oli edev ja õõtsutas kõndides puusi. Ta oli ohvitseriks õppi-

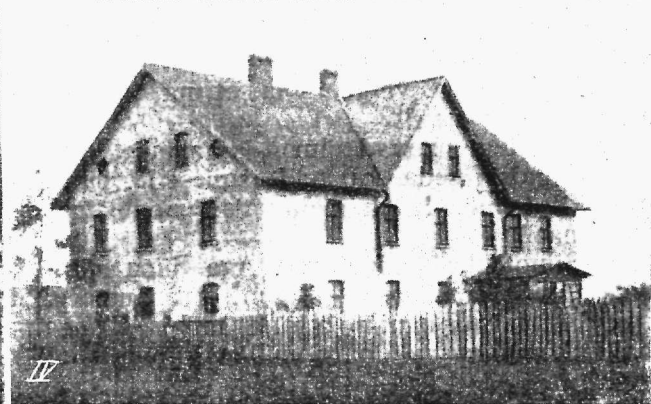
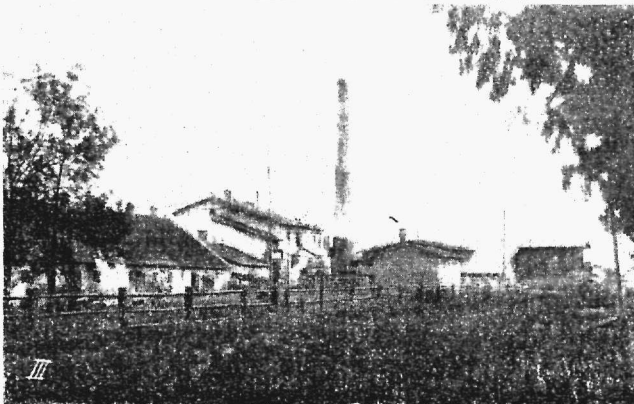
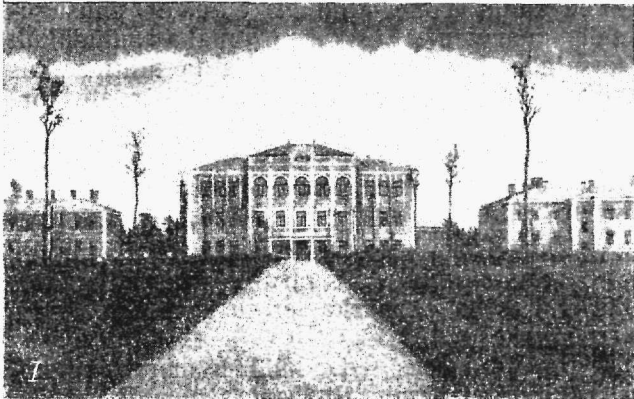
oma riideid, sest tema sääred olid veel väga ilusad; ainult rinnad ei kõlvanud enam kuhugi“.

Daniel nuttis, kuid varjas oma silmi.

„Ta mängles näppudega himuralt suu juures“, kõneles Nadja edasi: „ja maalis huuled verevaks. Papi-poja vesisinkjad silmad varitsesid teda nagu ilged limukad. Ta siunas vabariiklist väge, kuigi tolle-aegne valitsus ja vägi keisri-aegsest palju lahku ei läinud. „Vabariigi väes ohvitser olla poleks aumehele mee-

Pildid Virumaalt.

Foto Juttmann.

Üleval: Rakvere seminaar.
All: Roela lauavabrik Viru-Jakobis.

Rakvere rahvamaja.
Viru-Jakobi 6-klassiline algkool.

nud; ta sai iga kuus raha ja keegi ei tahtnud ütelda, kellelt või mis eest.

Alguses kõneles ta Sinaidaga upsakalt; tema aga oli täis alandust.

„Jumalukene“, sõnas papi-poeg: „naismaalijad ja -kirjanikud on kõik enam-vähem ebanaiselikud“.

Ja ta kiitis tsaari-aegset elu. Sinaida näitles meest jumaldavat narri, kuna papi-poeg kiitles. Tasakesi aga õõtsutas Sinaida jalgu; jalgas oli õhuke sukk ja kuue all polnud midagi peale särki. Ta jooksis õunaaias ja lennutas

litav“, seletas edev narr.

Kui rumal-edev ta nägu oli ja kuis ta õõtsus! See jäle koer!

Papil oli grammofoon ja vana grammofooniplaat keisri-lauluga. Seda laulu kuulus papi grammofoonist sagedasti.

Stepan laskis grammofooni keisri-laulu mängida ja seisis toru kõrval sirgelt kui tikk. Vana papp valgete võietud kiharatega vabises; aga poeg kärkis ja rääkis upsakalt:

„läta, isake! Las mängib! Tean, mis enesele lubada võin.“

Aga kui kord akna taha talupoisi täitanud pea ilmus kuulatama, kahvatas ta ja sundis grammofoni kähku vaikima. Siina ütles:

„See on vaid külalaps!“ ja põlgas teda argtuse eest.

Siina laskis sagedasti revolvrast kindanööpide pihta; papi-poeg nimetas seda ebanaiselikuks, aga Siina märkas, et ta teda imetles. Vahel palus ta, et Stepan kinnast hoiaks, aga sellega ei saanud ta iial hakkama. Nii arg, nii arg oli ta!

Kord sihtis Siina temale pähe ja ütles lahkelt naeratades:

„Surete, kui lasen! Valus see ei ole!“

„Jumalukene, Siina!“ hüüdis papi-poeg: „Ärge mängige! Sääraste naljatustega on juba hirmsaid õnnetusi juhtunud“.

Sinaida kahtles valusalt.

„Võis säärane näru „seda“ teha?“ küsis ta sada korda.

Kuid ta leidis ikka uusi tõendusi: väärpaatos on kõigi burshui-kangelastegude juur; kes armastab, selle tegudes pole paatost ega iseenda suurusega uhkeldamist.

Stepan Tshernogorsky oli himur peni. Siina laskis teda oodata.

Juba kõneles ta Siinaga intiimseist asjust! Ta ennustas lähedasi suuri sündmusi, pilgutas silma, ülbusest pakatades. Kord ütles ta ülevalt kõrgelt alla vaadates:

„Te ei aima, väike Siina, et ma nii ütleda ajaloolik isik olen!“

Siina tegi sulavad silmad ja vastas:

„Tundsin seda, kui teid esimest korda nägin. Olete mees! Ah, mehi vajab vaene emake Venemaa!“

„Siinotshka!“ algas ta. Aga Siina näitles häbelikkust ja sõnas: „Palun, olge aumees!“

Siis paisus papi-poja rind uhkusest nagu pall! O, milline halp narr, milline käputäis kõlkaid!

Edevusest hoolimata, kartis ta rohkem väljenduda. Aplade sinkjate silmadega vahitis ta sügavale Siina mustadesse silmadesse. Milline eesel, milline eesel!

Teist korda ilmus Siinale Kristus ja ütles:

„Rõõmusta, mu hea tütar, su otsimine on lõpnud, oled õige maja leidnud!“

Järgmisel hommikul sõnas Stepan:

„Siina, keiserlased algavad võitlust! Saan ma musu selle sõnumi eest?“

„Ainult musu?“ kiljatas Siina. Siis aga tegi, nagu võpataks ta ja sundis end punastama, nii et ilusamaks muutus. Ta laskis ennast suudelda; aga kui papi-poeg elajaks hakkas muutuma, rabeles ta lahti ja tema naer sülgas koerale mürki näkku.

Järgmistel ööl kolistas ta ukse taga nagu rott. Neljandal laskis Siina teda viimaks sisse. Ta pidi ju, ah milline viletsus, ta pidi! Arg peni poleks muidu suud avanud; seda pidi kiimalusega õlitama. Ah, Daniel!“ hädaldas Nadja. Siis märkas ta, et vea oli teinud ja sõnas: „Kuis oli mul Siinast kahju.“

„Mu kangelane, mu vürst, mu vahva mees,“ meelitas teda Siina ja papi-poeg ägas, nii täis oli ta käärivat halpust.

„Sinust peab midagi suurt saama!“ rääkis Siina: „Vististi oled salaja juba midagi suurt korda saatnud! Oled hädaohus olnud. Olen ainult naine, kuid ma tean, et sinusuguseid suurvaime osatakse omakasupüüdlilikult kasutada! Teised saavad lõigata tahtma, kus sina külvasid. Ära lase ennast kõrvale tõrjuda!“

Papi-poja halpus rõhkis, ta auahnus higistas, paatosest haises ta. Oo, kuus ma teda veelgi vihkan!“

Danieli vapustas mõõtmatu valulööm.

„Kas sa mulle siis otsa ei vaata?“ mõtles ta: „Kas sa ei märka, et su saladust aiman, armsam!“

Nadja vaatas teda, kuid ei märganud midagi. Tema silmis oli Daniel must kühmuke keset raismiku ere-sädelevat rohtu; sini-õhk virvendas kuumusest ja virvendavates õhuvoogudes vabises alasti viha.

„Siinotshka,“ ägas ta; meelitusnimesid pomises ta, keelega vastu hambaid põrgates: „Siinotshka, Siina, kallike,“ ütles ta. Ja minnes: „Nägemiseni, magus olevus!“

„Oled sa kedagi armastanud enne mind?“ küsis ta.

Langesin põlvili:

„Jah, ühte, ühte! (Pidin seda ütleva, ah!) Ühte, ühte!“ kisendasin: „aga võib olla ei tea ma tema nimegi. Ma ei tea, kus ta elab; ehk on ta juba surnud. Teda armastasin; oo, kuus teda armastasin!“

Rõkka kadedusest, sa tapalavale viidav elajas! Rõkka! Kuis papi-poja vihane rõkkamine kosutab!

„Iial pole ma teda näinud ega saagi vist nägema. Tema kõrval oled sa väike, kallim! Tema pärast rändaksin ilmaotsani! Mõtlen seda, kes Shuura maha laskis. Valitsus ütleb, ta nimi olla Stepan Tshernogorsky. Ta oli valitsuse teenistuses, aga kindlasti ainult seks, et Shuurat tappa! Kindlasti oli ta keisri poolehoidja!“

„Seda võid armastada, seda tohid nüüdki armastada,“ kisendas ta naerdes: „Annan sulle andeks, tibuke!“

„Tunned sa teda?“ Ütle ometi! Oli ta ehk su sõber?“

„Tõepoolest, olime head sõbrad, võin oma auks ütelda!“

„Oleksid sa seda ometi ise teinud! Näen teda enese kõrval, kui ööseti mu juure tuled!“

Ta ei julenud, ei julenud ikka veel ütelda! Pean kuulma, kuis ta ütleb: „Mina, mina olen seda teinud!“ Muidu ei suuda ma küllastuda. Ta ütleb seda vaid, kui tema naiseks saan. Peame ruttu pulmad tegema. Enne ei lase ma tätku enam talli! Pean seda tema suust kuulma!

Et niisugune oli Shuura tapnud! Kuis ta püss lahti läks? Jätkus tal julgust püssipauku kuulda! Miks pidi säärane pelgur Shuura tapma!

Vabariigis käib pulmade tegemine kähku, ja papp on äi. Hüva kaup.

Päeval, mil monarhistid hakkasid pihta andma, olid pulmad. Lakuti ja õgiti palju. Mängiti keisri-laulu avatud akende juures, sest keiserlased olid ju jalul. Stepan riputas sõduripüssi õlale. Vanamees sulas oma ahvi vaadeldes.

„Tule veidi kambrisse, Stepan, mul on kuum! On see sulle vastumeelt?“

„Ohoo, kuumem kui minul sul ometi ei ole, väikene!“

„Näita seda! Näita! Poole tunni pärast oleme jälle teiste juures. Tule, tule!“

„Mis sa teed nii kaua, kangelane; mis sa nokitsed püssi kallal? Ma ei suuda enam oodata!“

„Tead, mis püss see on, Nadja?“

„Mis minul su püssiga tegemist? Näe, laman juba!“

„Oo, sul on sellega tegemist,“ naeratab ta: „Ja, ja. Suur on su mees!“

„Tule, kui tõesti mees oled!“

„Mina lasksin Shuura maha!“ kisendab ta: „Sellesama püssiga!“

Ah, ah, ah, ah, ah! Haarasin püssi ja ajasin teda taga. Hirm tegi ta kaineks. Joostes oksendas ta. Naersin ja lükkasin teda püssirauaga. Käskisin teda keisri-laulu laulda ja lasin talle kuuli pähe!

Siis kihutasin inimesed külavabrikus üles ja lõime monarhistid surnuks. Kuid me ei võidelnud Peeterburi valitsuse, vaid Shuura nimel. Sõitsin Peeterburi ja olin jälle puhas ja kandsin alati püssi, mis teda oli tapnud.“

Kuumuse-vood ei virvendanud enam tema silmade ees; suur pimedik langes loorina tema silmle, otsivalt karjatas ta: „Daniel! Daniel!“

Daniel puudutas teda suures hirmus, sest

ta nägi, et tema pärani avatud silmad pimedad ja segased olid. Kui ta Danieli kätt tundis enast hellalt puudutavat, nuttis ta ja vingerdas. Ta tõmbas oma ihu kägarasse, veeretask end Danieli ette ja oigas:

„Mina olin Sinaida! Mina olin säärane hoor, minule ütles ta Nadja, nagu sinagi! Valetasin sulle, pean seda nüüd üttelema! Mina ju olengi Sinaida!“

„Nadja,“ palus Daniel: „Ära niiviisi põlvita! Istu ometi, palun sind väga! Nii, nii, istu!“

Ja kui Nadja tema ees istus, paiskas ta nahad kõrvale ja suudles innukalt tema üska.

„Seda, seda suudled sa?“ karjatas Nadja. Daniel surus suu tema rüppe. Nadja tõmbas teda enda peale ja kui nad seekord olid rahuldatud, sosistas ta:

„Ta kuulis meid, tean seda!“

Daniel uskus teda. Sel tunnil ei võinud Nadja eksida.

„Kuis võid arvata, et roojane oled? Oled ilus, oled puhas, su ihu on magus!“

Ta silitas tema rinde ja kauaks jäid nad alasti. Päine imeline soojus ei tahtnud kustuda.

„Armastan sind!“ ütlesid nad teineteisele palju kordi.

„Sünnib imesid. Kui hea see on!“ sõnas Nadja.

„Jah,“ ütles Daniel pühalikult: „Sünnib imesid! Sünnib imesid!“

„Usud sa, et mulle Önnistegija kaks korda ilmus?“

„Mis sina ütled, on ju tõsi!“

„Sa võisid arvata, et see luule oli.“

„Tundsin ju kohe, et sa iseendast jutustasid. Mõtlesin: kui ma sind ometi võiksin suudelda. Mu suu värises, nii väga igatsesin.“

„Keegi pole mind suudelnud nagu sina!“

„Naerata,“ ütles Daniel: „Naerata!“ korras käskivalt: „Mineviku unustame, nagu juurtega väljakistud puu. Oleme puhtad. Oleme puhtad! Tunnen, et meile andeks on antud!“

Ta silus käega iseenda paljast ihu.

„Mul on julgust, usun imet,“ sõnas ta.

„Kristus ilmus mulle kaks korda! Ta oli mulle hea! Usun ka, usun ka!“ ütles Nadja.

Nad lamasid, kuni nende ihud ehakumast verehtusid; siis tõusid nad ja võtsid endi närud ja nahad jälle ümber. Nadja muutus kurvaks; Daniel mõistis teda ja ütles:

„Tahaksin, et mul oleksid ilusad valged särgid ja puhtad riided sinu jaoks! Su kaunis nahk! Jumalik oleksid valges ülikonnas!“

Nadja vaatles iseennast ja tundis suurt igatsust.

„Vana kultuur,“ ütles ta mõrudalt: „oli ometi veidike ilus ka, Daniel!“

„Kevadel läki lõuna poole. Seal võime alasti elada, see on veel ilusam,“ vastas Daniel.

Nadja naeratas. Nad läksid maija. Öhtu saabus suurte, päris lähedal helkivate tähtedega.

Sängist ütles ta:

„Säärasel tunnil pole raske imet uskuda. Ja ometi jutustas mu õde Sinaida — mul oli tõesti õde Sinaida — kord nii suurest imest, et mu rumal mõistus pead raputas ja manitses: Ära usu, see on liig! See, kelle kallal ime sündis, elab alles; kord nägin teda ise, Prjess-najas austatakse teda pühimuseks. Tema nimi on Leonid. Tema silmis asub rahu. Kas jutustan temast?“

Ja ta algas:

„Leonid Leontjevitsh oli kuuetuhande tiinu maa omanik. Suur osa maast oli küll ilusa järve all ja järve ümber oli suur mets. Hulk maad oli sooks muutunud; aga elamiseks jäi siiski järele küll. Leonid aga oli laisk. Põllumehed harisid tema maad ja maksid küm-nust. Kalapüügi-õiguse oli ta välja rentinud.

Ta oli noor, lodev ja tujukas. Tal polnud usku iseendasse.

Tema suuremaks paheks oli himurus. Vähemalt uskus ta seda ise, kuigi ta himurusest lõbu ei tunnud. Et tal armuke lossis oli, võis moenarrus olla, kes teab? Sest kui Olga, tema armuke, võõrsile sõitis — seda juhtus sagedasti, — siis oli Leonid rõõmus ja väga lahke. Öndsana heitis ta vilja-aeda puude lähedale — see oli tema armsam paik — ja pilkas kogu naistesugu.

Ehk ta sõitis välja järvele. Majakeses saarel keset järve oli maiustusi, kompvekke ja kõva vorsti; ta maiustas ja tukkus. Ja kui ta tagasi jõudis, läks kööki ja küsis pere-emandalt midagi sõnadeta, ainult väikse pealiigutusega. Emand mõistis teda väga hästi ja vastas:

„Ei, ta pole veel tulnud!“

Leonid naeratas muheledes ja magas ligi öhtuni.

Siis läks ta puiestiku servani; ehapuna paistis nii kaugele puude alla, et kaheteistkümneski plataanide-rida puusadeni heledas kumas seisis. Järve puiestikupoolne osa oli täis tuld, vastaskallas aga uppus sügavasse

sinkjasse varju, äkilise murdjoonena punaveepinnast eraldudes.

Leonid heitis tammekännu kõrvale, mis ülevalt alles valendas ja pani hõbedase paberrossitoosi kännule, nagu lauale. Metsa tagant külast kuuldusid talupoegade hääled; papp õiendas jällegi tornkella. Öhk oli mahe ja kandis iga heli; koerte haukumine kostis nagu puuvilladesse mähituna imekaugelt.

Leonid soovis, nagu ta juba varemgi mitu korda oli soovinud, et ta uinudes surmale süiguks ehk aga, et mõni töö siin ilmas talle lõbu teeks. Kuid seda soovides naeratas ta; nii võimatuna tundus see.

Siis tulid põiki üle poolsaare, raismiku kändudel sagedasti komistades, kolm meest ja kolm neidu. Nad ei kõnelenud, sest olid väga väsinud. Paelaga õlal olid neil lõõtspillid, kandlid, mandoliinid ja balalaika; need helisesid õrnalt ja meeldivalt vastu väsinuid, komistavaid jalgu. Meestel olid kinnised tumedad kuued, nagu üliõpilastel, neidudel heledad pluusid.

Leonid tõusis püsti ja teretas. Tulijad vastasid nõrgalt; tema aga sõnas suurepärase liigutusega:

„Palun, olge mu külalised sel ööl ja kui soovite, ka järgmistel, sest mu maja on avar ning tühi.“

Ta tähendas teisele poole pimenevat puiestikku; kõik nägid köögi tihedat suitsu ja tundsid, et nad väga näljased olid.

Leonid pakkus ühele neidudest käe ja talutas teda viisakalt.

Selle neiu nimi oli Antoniina.

Leonid ei näinud teda hämaras hästi; aga aga kui ta teda läbi köögi juhatas — ta tegi seda meelega, et külalised, vaesekesed, võiksid toidulõhna nautida, — siis teadis ta juba, et teda armastas. Ta uskus, et ta Olga Petrovna jalamaid ära ajaks, kui võõras tüdruk nõuaks.

Kui ta külalised suurde söögituppa oli viinud ja seal Antoniina käe lahti laskis, arvas ta isegi, et ta tundmatu neiu naiseks võtaks, kui see teda peaks armastama. Ta oli koguni valmis hoolsaks põllumeheks hakkama, kui neiu tema laisklemine peaks vastumeelt olema.

Kõik need mõtted ja tunded olid tema hinges tärnanud, kuna Antoniina rohkem polnud kõnelenud, kui:

„Olete väga lahke, aus herra!“

Algusest peale oli tema armastus imeline ja saladuslik.

(Järgneb).

SKIZZE ÜHE PEREKONNA SAATUSEST.

SOPHIA VARDI.

Neid oli kaks õde. Noorem — Veera — oli blond, sale, õrn; vanem — Lydia — massiivkujuline, tumevereline, kergeloomuline. Nad mõlemad olid noored, elasid õnnelikus abielus. Nende mehed olid üliõpilased.

Andres — Veera mees oli suur, tüse, lai-õlglik, tasakaaluline eestlane, üliõpilane õigusteadlane. Boris — Lydia mees, pärit ühest Lõuna-Slaavi suguharust, oli väiklase kasvuga, elava loomuga, näitleja näoga matemaatik, kelle naer oli haruldaselt südamlilik ja käitlus naiselikult õrn.

Veera õppis arstiteadust; Lydia ei õppinud enam midagi. Ta oli enne abiellu astumist olnud näitelaval.

Armastusest Borisi vastu, tema kõrgest soost vanemate meeleheaks, loobus ta näitelavalt.

Mõlemad õed olid pärit haritud perekonnast — Vene literaadi tütreid, kelle nimi ei kuulund vähetuttavate hulka. Nad olid omandanud vabad sotsiaalsed vaated; nende mehed jagasid nende põhimõtteid ja nad kõik tunnistasid endid sotsiaaldemokraatideks. Nad elasid ühes korteris, — pidades ühiselt maja — moodustades perekonna kommunismi.

Neil oli palju sõpru, tuttavaid ja seltsimehi, kes meeleldi veetsid õhtud nende seltsis ja korteris; sest nende abielud olid õnnelikud ja kõigil oli seepärast nende seltsis viibides hea meeleolu. Saadi nagu nende õnne osaliseks.

Oli säärane idealistlik aeg siis, kus need koosviibimised muutusid sageli vaidlus-kirjanduse- ja muusika-õhtuiks.

Nende abieluarmastus äratas illusioone ja igatsusi saavutada kord elus sedasama.

Nad muutusid oma õnnes ideaalideks.

Veetsin palju õhtuid nendega tol abielu-õnne ajal.

Väike Dima — Lydia ja Borisi poeg — oli meie kõigi lemmik. Ta oskas sama südamlilikult naerda, kui isagi.

Veera ja Andres vaikisid rohkem noil õhtusel koosviibimisel. Veera naeratas vaid soojalt. Andres pildus ägeda vaidluse sekka vahel mõne filosoofilise äärmärkuse. See kirjastas ja rahustas vaidlejaid, kes loobusid oma ägedast toonist, ning seltskonnas valitses endine sobiv sõbralik meeleolu.

Lydia ei olnud huvitet ühiskondlikest küsi-

musist, — ei võtnud osa noist vaidlusist — ja vaikis. Teda huvitasid seda elavamalt kunsti ja kirjanduse ülesanded, mille lahendamisel ilmunes tema tuline temperament.

Boris ei armastanud üleüldse vaielda. See vähendavat sõprust ja andvat võimalust osavamal kõnelejal ülenduda teise, oma vastase, üle, sellega haavata teise enesearmastust. — Mõttes ei lahku keegi oma seisukohalt teise kasuks. Seepärast püüdis ta oma südamliku muusikaga kõigi meeli sõpruses hoida.

Nõnda kestis mõni ilus üliõpilas-õpetalv.

Abielud olid õnnelikud ja meil oli hea nende õnne koldel soenduda.

* *
*

Aasta eemal olles P. linnast ei saanud enam nende õnne seirata.

Suvel asusid nad linna lähedal suvilas ja seal juhtus midagi — Veera mürgitas enese kogemata sublimaadiga.

Oli kuum suvepäev. Oma praktikatööst koju palades, haaras Veera riuilult pudeli ja jõi. Karjatas: — Appi, ma olen enese mürgitanud. Ta haaranud kogemata sublimaadi pudeli, mis oli väga sarnane kõrvalseisva soodavee pudelile. Suures janus ei pannud ta eksitust tähele.

Ta toimetati haigemajja, kus ta kuu aja pärast suri.

Terve kuu oli ta kõigilt haigemajas elupäästmist palunud. Arstid olid võimetud mürki kehast lahutama ja ta suri mehe kätel — kirglikult elada tahtes.

Nõnda kõneldi. Nõnda olla see ikka tõesti juhtunud, et Veera kogemata soodavee asemel joonud sublimaati.

See blond, sale, õrn Veera, kes naeratas ja vaikis, kui talvil nende sõprus-õhtuil lahendati ägedalt inimese elu, inimese saatuse ja tuleviku paremuse küsimusi.

* *
*

Talvel viibisin vähe aega P. linnas. Nad seisid mul alati meeles, aga pelgasin nüüd sinna majja minna, kus puudus Veera, kus osa õnnest oli välja varisenud.

Teadsin, nad elasid nüüd neljakesi — Lydia, Boris, Andres-lesk ja väike Dima.

Siiski ühel päeval otsustasin minna. See oli kell kolm peale lõunat.

Helistasin. Tundus, nagu helistaksin umbesse tühja korteri — säärane vaikus hoovas läbi ukse ja kellahelin vajus kuhugi sügavusse vastukõlata. Helistasin veel kord. Kostasid lapse tasased jooksusammud. Dima avas ukse suure koeraga — Saint-Bernardineriga.

— Kui hea, tädi, et tulite ometi viimaks meile. Ehk nüüd läheb lõbusamaks. Kas teate, meil on nüüd hirmus igav.

— Kus on nad kõik — ema, isa, onu?

— Ema ja onu Andres magavad.

— Kuidas, magavad veel, kui kell on juba kolm?

— Eks ole? Vanaisa kinkis mulle selle. Minu hea Tasso, minu kallim, minu ainus sõber. Keegi ei kõnele minuga, keegi ei mängi minuga. Ainult Tasso. Kui ema ja onu tõusevad, nad siis ka ei kõnele minuga.

— Kas ei kõnele sinuga?

— Ei kõnele. Ema torkab onule ja onu emale suure mustapeaga nõelaga käsivarresse ja hakkavad siis kirjutama. Ma lähen magama, ja nad ikka kirjutavad. Küll see on igav.

— Kui sa meil käisid igal õhtul, siis oli palju lõbusam. Sa naersid palju ja papa naeris palju. Nüüd ei naera enam keegi, kui suri tädi Veera. Tasahiljukesi avanes Borisi toa uks. Bo-

Asunikud eluaset rajamas.

Foto Juttmann.

— Nad magavad alati ja tõusevad kell neli, kui lõuna on valmis.

— Tõusevad igapäev alles lõunaks?

— Jah, ning ma ei tohi siis valjusti rääkida ega mängida.

— Aga kus on isa? Kas ta ka magab?

Dima sosistas:

— Ei, isa ei maga. Ta on omas toas, ta on alati omas toas. Ta sööb ainult meiega, aga on siis väga imelik.

Ruiskas üsna tasa:

— Papa on siis joobnud; ta on alati joobnud. Ta on naljakas, aga ma siiski kardan teda.

— Sul on, nagu näen, uus sõber, see ilus koer, — püüdsin poisi võika jutu teisale käämata.

ris pistis pea ukse vahelt:

— Ah, te olete jälle meile tulnud? See on hea.

Ta nagu viivitas hetkeks, kas tulla tere-tama ukse vahelt kaugemale.

— Te vabandate!

Mida pidin õieti vabandama, ei mõistnud alguses hästi.

Ta naeris. See naer oli uus, mulle tundmata — võigas. Oleksin tahtnud paluda seda naeru mitte enam jätkata. Dimal oli õigus, ta oli veidi purjus.

Eriti veider oli ta ülikond. Ma ei saanud selle oma imestust jätta avaldamata, vähemalt näoilmes. Ta märkas seda.

— Teid imestab minu kostüüm. Kas te siis ei tea veel, et ma olen nüüd Pierrot. Üsna

harilik, igapäine Pierrot. Nagu neid palju — igas perekonnas.

Ta kandis tõesti musta Pierrot ülikonda valge pitskraega, jalas — musti siidkingi, kõrgete kontsadega, suurte siidpaelsõlmedega.

Ma ei osanud talle midagi vastata, ega oma imestust varjata — sedavõrd jahmatanud olin veidrast nägemusest ja tema kõnest.

Seda maja on tabanud suurem õnnetus, kui ainult Veera surm — vaid suutsin järeldada.

— Veera on surnud, seda teate. Meil pole enam nõnda lõbus, kui siis, kui me koos õhtuid veetsime. Veera mürgitas enese kogemata sublimaadiga. Üsna kogemata. Selle juures ei kahtle keegi.

Ma ei julenud talle midagi vastata.

— Lydia ja Andres magavad veel. Meil on nüüd kindel kord majas.

Ta naeris oma uut õudset naeru.

— Oleme loobunud endisest sotsiaaldemokraatlikust korratusest. Aga nad tõusevad varsi: sest kohe on lõuna. Nad tõusevad harilikult lõunaks.

Varsi ilmusid nad. Lydia ja Andres. Tereatasid mind imestamata, küsimata. Nagu oleksin alles eila neil viibinud.

Siis istusid kõik ja vaikisid.

Paks tolm kattis majakraami ja teisi esemeid toas; paksud eesriided olid akendele lastud. Lahutat välisest ilmast, tükikesest suurlinna taevast ja naabrimaja akendest.

Teenija teatas lõunasöögist.

— Mingem sööma, — sõnas Lydia.

Istuti lauda sõnalausumata ja söödi sõnalausumata. Dima rääkis ja küsis sosinal. Ta vist üleüldse ei julenud ses majas enam valjusti rääkida. Lydia andis käske ka poolsosinal, nagu oleks raske haige majas.

Peale lõunat tegin minekut. Lydia tähendas mulle:

— Te võite meil ööd magada; teil vist pole praegu korterit linnas?

— Olen läbisõidul. Aga mul on sõpru.

— Meil on Türgi sohva vaba. Te olite meil oma inimene.

Ma jäin. Ei teadnud isegi õieti, miks jäin, sest oleksin tahtnud kohe lahkuda. Aga nagu mingisugune valus uudishimu valdas mind — veel kauemini viibida ses purustet tuulutamata majas, endise õnne varjude lähedal. Midagi veel näha ja mõista.

Boris — maja Pierrot — taandus kohe peale lõunasöögi oma tuppa. Ta ei olnud Lydiale ühtki pilku heitnud ega temaga ühtki sõna vahetanud.

Minu suu sulgus. Tundsin juba, kui raske

on siin majas sõna väljendada, kus kardetakse sõna ja otsitakse pääsmist vaikimises.

Lydia ja Andres kahekesi algasid nüüd loodeneval päeval mingisugust sünget oma päeva. Sõnalausumata.

Nad paljastasid mõlemad oma käsivarred, mis olid üleni kuivand veritäppeid täis. Otsides sealt terve koha, pritsisid sõnalausumata üksteisele mürki — morfiumi — naha alla. Istusid siis mõlemad üksteise vastu laua taha ja hakkasid kirjutama. Täitsid mingisuguseid lehti. Harva paiskasid üksteisele üksiku sõna, töösse puutuva tähenduse.

Nõnda kestis see õhtusöögini. Püüdsin oma rasket aega Dimaga mängides õhtule kanda.

Enne köitis ja rõõmustas mind nende õnn; nüüd köitis ja painas mind nende kohutav saatus, mis oli oma arenemisel mingisugusele veel kohutavamale lõpule lähenemas.

Veera oli surnud. Kas ainult Veera oli surnud? Palju rohkem oli surnud ja suremas — nii tundus.

* * *

Lahkusin P. linnast. Viibisin nende majas ainult selle ühe õhtu ja öö. Teist viibida polnud enam võimalik. See õhk seal oli mürgiliselt hakatav. Samuti, nagu nende õnn paari aasta eest.

Möödus aasta. Dima oli juba seitsme-aastane. Liig vara küps oma aastate kohta.

Minu tuttav P. linnast saatis mulle välja lõike ajalehest. See oli väikse kirjaga trükitud „sündmus“ — kuritegevuste, röövimiste ja enesetapete rubriigist.

Tuttavad nimed, tuttav korter. Väike seitsme-aastane Dima on leitud hommikul voodisambas ülespooduna. Järeilmärkus ja sentents meie närvilisest ja haiglasest ajajärgust, kus juba väikesed lapsed lõpetavad elu enesetaptega.

Sinna siis oli arenenud selle maja õnne lagunemise saatus. Seitsme-aastane rõõmsa iseloomuga poiss poos enese voodisambasse.

Mu tuttav P. linnat kirjutas mulle ajalehe sõnumi täienduseks sellest, mida ajalehes polnud sünnis avaldada.

— Lydia ja Andres lõpetasid peale Dima surma morfiumi mürgi tarvitamise. Lydia andis abielusõrmuse tagasi Borisile: „Sellest päevast lähevad meie teed lahku. Nüüd ei kõida meid enam midagi.“

— Borisi vanemad saatsid oma hullumeelsusele kalduva poja Pariisi „lahutama“. Dima matusel puudusid alguses mõlemad

vanemad. Lõpuks ilmus Lydia, paksult looritet must kaju, jäädes liikumata seisma eemale, toetudes võõrale huaristile.

Kuu-aega hiljem lõpetas Lydia oma elu suurema annuse morfiumi mürgiga. Enne surma tunnistas oma arstile-sõbrale, et ta Dima ise oma käsil voodisambasse poonud.

Perekonnast jäid järele kaks leske — Andres ja Boris.

* * *

Boris saabus Pariisist kergemeelse „vilund elumehena“. Mängis healmeel klaverit ja lõbustas seltskonda selle stiili ja tooni järele, mis valitses seal tolle „idealistliku aja“ lõpul, kus oldi „värsind“ võitlemisest rõhutatud klassi ja inimese parema saatuse eest.

Boris oli hellitet ja armastet. Ta armus iga uue tütarlapsesse ja naisesse, ning kõik armusid temasse. Ta avaldas oma armutundeid igale naisele sedavõrd südamlikult ja usuta-

valt, et ta ise uskus seda ja kõik uskusid teda. Ainult järgmisel momendil oli ta oma suudlused ja avaldused unustand: „Mul oli naine, mul oli poeg.“

Nõnda „armastas“ ta mitu aastat ja oli viimaks värsind. Astus abiellu erootilise küpselise naise Helenega, kes oli olnud tema Lydia hea tuttav, peaaegu sõber.

Helene oli lahutat esimesest seaduslikust mehest, lahku läind kõigi järgnevate armukestega, üle elades igakord suuri, sügavaid hinge- ja armastus-ahastusi.

Nad mõlemad, purustet elus, haiglaselt arenend erootikaga, keda ähvardas hädaoht varemisse variseda, tahtsid teineteist „päästa“.

Andres hoidis end seltskonnast kõrvale, tursus haiglaselt paksuks, tarvitas palju alkoholi, elas korratumat õo-elu.

Ka tema astus uude abiellu. Ta teine naine oli prostitueerijate tütarlaste korteripidaja.

KIRJANDUS.

Aino. Roman. *Alma Ostra*. („Varaku“ kirjastus Tallinnas.)

Aino on naisüliõpilane Peeterburis, vist enne sõda, ja teos algab selle Aino tundmuste kirjeldusega. Esimesel kahekümnel kolmel leheküljel ei ole ei sündmust, ei tegevust, harutatakse ainult Aino tundmuste kallal. Loed ja ei saa aru, milleks see väiksete ja tühiste tundmuste tähtsaks pidamine. Alguses tuln arvamisele, et autor tahab kirjeldada „õnnistatud“ olekus naise meeleolusid: kõik need järsud maitsemuutused riiete suhtes; need silmapilgud, kus kõik jälkuseni vastik, see „võigas“ maik, need põhjusest härduse hood, see ootamata meeleolu tõus, kus nii „päädpöörivalt hää“ olla ja järsk langemine kõige hallemasse meeleolu uttu on vist igale tuntud, kes „õnnistatud“ olekus naisi juhtunud nägema ja kuulma. Ent ei, selgus, et jutu kangelane on ülinärvilik, hüsteerilik preili, kes vahete vahel isegi põranda vaibale heidab ja põhjusest nutab. Autor olles, saadaksin tema 23. leheküljel arsti juure (oli ju omal ajal Peeterburis kuulsaid närviarste ja nimega professorid), kes tema arvatavasti suurlinnast välja maale oleksid saatnud, ülikoolis „töötamise“ ära keelanud ja rohtu oleksid kirjutanud ja — sellega lõpeks romaan.

24., 25., 26. leheküljel on täiesti puhtad, valged. Edasi läheb nii: Aino vahetab korteri, asub ühte tuppä sõbranna Iraga elama... Tal on kerge palavik, tal on painaja. „Korraga“

paneb „keegi“ käe tema otsale“ ja lausub: „Aino, miks te hoigate? pean ma tohtri järele minema? See „keegi“ oli Tooni, nime poolest küll naisterahvas, sugu poolest aga mees. Siit peale algab Ainol mingi ebamäärane suhe Tooniga: Aino trotsib, Aino on kapriis Tooni juuresolekul; nutab, filosoferib, on armukade ja nokitseb tüütuseni oma väikeste tundmuste kallal, kui üksinda jääb. Suvivaheaeg on möödus, selle veetis Aino unistusis oma kodus, maal; ta on jälle Peeterburis ja asub üksinda taas; Tooni teeb talle külaskäigu, kus selgub, et Tooni ainult Aaviku „Ruthi“ ja Petersoni „Elsa“ sarnasele meheks võiks olla, teistele ainult sõbraks — armukeseks; Ainole on see valusaks pisteks. Ja 66. leheküljel leiame lause: „Ta ei tahtnud ka enda analüüsis püsida.“ Nii siis, kõik see urgitsemine hinge kallal, see meeleolukeste punktiipealne tähelepanek, see tähtsusetu väikeste tundmuste ja tujukete tähtsaks tegemine on „enda analüüs.“

Möödub jälle õpeaasta, Aino on kodus: käib koolimajas külanoorsooga aega viitmas ja teeb tutvust korporant Jaan Oksiga, tundes „võigast, kibedat maiku kurgus.“ „Jaan Oksil oli kiskja suu, laia valgete hammaste reaga kui luuraval ilvesel ja kalgid silmad.“ Ühel õhtul hõigatakse teda mäele: külaline olla tulnud. Ehk on Tooni! Ei olnud see: oli naabri Andres korporandiga, kes teda raamatukogu heaks toimepandava pidu korralduses kaasa aidata palub,

Aino lubab lähemal kokkutuleku päeval koolimajja minna. Ta läheb, ja Oks ütleb talle: „Mul on hea meel, et tulite.“ „Miks?“ küsib Aino. „Teil olid nii valusad hajameelsed silmad!“ vastab Oks ja „Aino tunneb sooja sõprustunnet selle mehe vastu sigivat.“ Kui väikesed komplimentid selle naise tasakaalust välja viivad!

Jaanipäeval sõidab seltskond välja Vooremäele, väravas kohtavad väljasõitjad Toonit, kes jalgrattal maale tulnud. Vooremäel mängitakse, Oks teeb Toonile märkuse, et see viimasel mängul pealetükkiv olnud... Tooni ei tulnud enam Vooremäelt Saartele, Aino kodutallu ja Oks sõitis peale Jaani jumalaga jätmata ära...

Sügis on käes, Aino ei sõida ema pärast veel mitte Peeterburi, kohtab Oksi mõnel korral linnas, kes rahuldatud näib olevat, et Aino mitte ära ei sõida... Ema annab järele ja Aino on jälle Peeterburis... Kõneõhtu üliõpilaste seltsis; Tooni tunnistab, et Aino talle armsam, kui ta arvanud... Aino tuleb ülestõusmise püha öösel kirikust ja kuuleb äkki Tooni ja Ira sumbutatud hääli; nad istuvad „tihedalt üksteise najal varjatud pingil... Ira oli pea Tooni õlale toetanud, kuna Tooni teda hellalt silistas“... Aino on meelt heitmas; seal koputatakse, Aino ei tõsta pead. Keegi astub varvastel tupp; Aino karjatab; voodi ees seisab Jaan Oks... Ja — Aino andub sellele ilvese silmadega ja ilvese hammastega mehele; muidugi alles siis, kui ta enne mehe moodi käte ja jalgadega peksnud ja kehaga pöörelnud. Ainol „pöörles piirita jälkusetunne hinges“, ta pakkis kärvesti asju; kui kõik oli valmis, kutsus perenaise ja teatas, et ära sõidab ja sellele herrale, kes hommikul käinud, õelgu perenaine, et Aino temaga enam kokku saada ei soovi. Aino kolib Anne-Mari juure ja kutsub Tooni kirja teel uude korteri. Tooni tuleb ja Aino raporteerib naiseliku edevusega: „Mul on sulle ütelda, et tänasest päevast Jaan Oksi naine olen“. Aino peab seda kordama ning siis „oli Tooni võõras vihast ja jälkusest, ta lükkas jalaga tooli, mis ta ees seisis ja läks jumalaga jätmata välja“... Aino korraldab asju, „vahetab pesu ja riideid“, toob Anne-Mari magamistoast väikese laetud revolvri, võtab vaiba ümber, istub toolile, targutab ning püsib jälle hulk aega „enda analüüsis“. Nüüd võtab ta revolvri ja surub selle suu ette.

Läbi aju käib mõte: „Kui mõttetu on surra inimese pärast, kes vastik, keda vihkan!“ Ja revolvri ots vajub alla, „kuid jälkusetunne ja häbi surusid revolvri otsa suhu ja mehaaniliselt vajutas sõrm kuke peale“...

Nagu näete, tahab kirjanik efekti teha ja kõlava pauguga romaani lõpetada. Kirjanik

tahab, et meil külm judin üle selja käiks, et me härduses raamatu suleksime ja mõtlema jääksime: „Sa õnnetu tütarlaps, kui raskelt sa pidid kannatama ja oma noore elu jätma“. Ent lugeja paneb rahuldatult raamatu kõrvale: ometi kord sellel mittesügava ja närviliku naise eneseanalüüsil lõpp!

Romaani peatükelane Aino ei suuda algusest peale huvi, sümpaatiat ega antipaatiat võita. Meie ajal ei kõida ega üllata enam niisugune iseloom, kes hoiates voodist diivanile, diivanilt tooli peale, tooli pealt põranda vaibale rändab, kes lakkamata ennast tähele paneb, iga vähematki muudatust enda sisemise inimese juures ülitähtsaks peab, kes oma tühistele kapriisidele ja oma arvatavale melanokooliale elama näibki. Aino tööst ja edasijõudmisest ülikoolis ei räägi autor poolt sõnagi, see oleks ehk huvitavam. Aga õige, 47. leheküljel ütleb kirjanik: „kogu talvel ei olnud ta pea midagi teinud“. Muidugi mitte!

Teisel ajajärgul võiks see tüüp ehk lugejat veelgi huvitada, ja see „vaikse närbumise melankoolia“; nüüd kus on aastate kestes veri voolanud, kus suurtüki kuulid käristanud õhku, kus revolutsioonid veerenud üle maade ja uputanud hulgad viletsusse ja nälga: kus rahvad titaanliku jõupingutusega püüavad endid alal hoida; kus ehitatakse üles linnu ja maakondi; nüüd ei huvita meid üksiku väikese inimese eneseanalüüs. Alguses pillab küll autor lause: „pead elama ja rühmama, rühmama ja elama vahetpidamata, Aino!“ Ent ta ei lase tal rühmata.

On põhjendamata ja uskumata, kuidas Jaan Oks tontlikult, ootamata „Aino tupp ilmub, teda omab,“ rahuldatult ja iseteadvalt jälle kohe kaob. Ons võimalik, et Aino vägistajale mitte intensiivsemalt vastu ei pane ja et ta sellest „abiellumisest“ mitte politseile ei lähe teatama, vaid Toonile? See on küll osalt Aino hüsteerilikkusega ehk seletatav; siiski ei suuda autor meid oma „analüüsigi“ seda uskuma panna. Ja see enesetapmine lõpul on kirjaniku väljamõeldus, täiesti põhjendamata.

Aino väärtus aina tõuseks meie silmis, ta saaks lõpulgi huvitavaks, kui ta peale langemist jälle tõuseks. Üldiselt on revolvri tarvitamine iganenud võte ja lubatav veel ainult halbades draamadest.

Autor tarvitab rohkesti uusi sõnu ja uusi vorme. Stiililiselt võib ainult üksikuid lauseid maitsta. Aga sagedasti kirjutab ta nõnda: „Ta kartis ja ootas... mida? Nagu oleks pidanud midagi sündima, mida ta kartis ja ootas,“ ehk jälle: „ta oleks midagi tagasi hüüda tahtnud, midagi olematuks ning midagi muud olevaks, reaalseks soovinud“ või nõnda:

„üürikeseks oli talle korda läinud saavutada vilulaid ärasalgamise kaldaid, täis heljuvaid unistusi ja leinavat rahuldust“ — mis see tähendab?

Iseäranis vastutulelik on püütud arvustajale olla: ma mõtlen neid poolikult valgeid ja täisvalgeid lehekülgi; need on tõesti suureks mõnuseks märkuste tegemise juures. Võib olla peab selle eest tänu kirjastajale ütleva?

Autor on suure vea teinud, et ta psükoloogilise romaania on esinenud; katseks, esiteoseks

oleks aidanud väikesest novellistki. Arvata-vasti kirjeldab autor omi mälestusi ja „ripub“ väga nende küljes; kui ta objektiivsemalt asjade peale vaatama õpib; kui ta leidnud tõsisema aine, kunstiliselt väärtulisemad tüübid; kui ta õpib tähtsamat tühisest eelistama; kui ta teo-sele tihedama kuju annab (romaan „Aino“ on liig hõre, sõre ja venitatud), siis võib ta teise katsega vist palju paremate tagajärgedega esineda.

H. P.

NALI.

Arst: „Nii. Silmadega pole lugu just mitte nii paha. Siin annan teile klaasikese rohuga, sellest kallake iga-päev natuke silma.“

Tüdruk: „Enne või pärast sööki?“

Näitleja: (Richard III osas): „Hobust! Hobust! Mu kuningriik hobuse eest!“

Hääl galeriilt: „Võiks ehk olla eesel?“

Näitleja: „Miks mitte? Tulge aga alla.“

A.: „On koeri, kes targemad omist peremeestest.“

B. (uhke koerteomanik): „Väga õige! Üks säära-stest on ka mul.“

A.: „Oleksid sa nõus mõnele heale sõbrale laenama 50.000 marka?“

B.: „Heameelega — aga nii head sõpra mul pole.“

Arst: „Jootes, nagu teile soovitasin, Karlsbadi vett tund aega enne sööki?“

Haige: „Ja, tohriherra, püüan seda teha, kuid üle veerand tunni ei suuda ma veejoomist välja kannatada!“

Majajaisa: „Minna, kui sagedasti pean teile kordama, et ämblikuvõrgud ära pühiksite! Praegu alles leidsin ühe voodipostilt ja viskasin tulle.“

Taevas halasta, armuline herra, see oli armulise proua ballikleit täna õhtuks!“

Halvad ajad. „Tuled sa omaga ka hästi läbi?“

„Ei, panen iga kuu omastkäest juure!“

„Ja su naine?“

„Too paneb mulle iga päev juure!“

Paras paik. „Kuulge“, ütlev tõusik kunstitundjale, kellele ta oma pildikogu näidanud; „ma tahan oma pildid mingisugusele asutusele annetada. Võite mulle mõnda asutust selleks soovitada?“

„Võin. Kinkige pimedatekodule.“

Tütarlaste koolis. Oskad sa ka õmmelda?“

„Oskan küll, herra õpetaja.“

„See on väga hea.“

„Sellepärast ma seda teengi, et see hea on.“

„Aga kas sa ka lugeda oskad?“

„Ei oska.“

„See on halb!“

„Sellepärast ma seda ei teegi, et see halb on.“

Konverentsi palavikus. Lloyd George Marokkos: „Missugune tore maa! Ka siin peaks mõne konverentsi toime panema.“

KIRJAVASTUSED.

J. L. Viljandis. Teie katsute oma „Pildikestes“ iga hinna eest algupärane olla ja väga naljakas, kui näit. kirjutate:

„Kassil on pea, silmad, kõrvad, nina, saba — kõik on olemas.“

Kas see tõesti kõik on? Ehk: teie kirjutate: „Suu-pesemise juures ei tarvita kass mitte vett ega pesunõud.“

Pealegi on teie kirjeldusel plagieerimise maik man. Üldiselt on teie „Pildikestes“ tähed, sõnad, laused; on ka kommad, punktid ja muud kirjamärgid, aga see ei ole kaugeltki kõik, mis neid „Pildikesi“ avaldamis-väärilisteks aitaks teha.

K. An. Tartus. „Ave soe“, „Laul Önnantai“le“ j. t. ei ilmu.

Allkiri arusaamata. Elukoht vist Võrus. Olete nii kahvatut tinti tarvitanud, et suure vaevaga ainult luuletuste pealkirjadest („Pohmelus“ ja „Õõ pyramiid“) aru saime.

M. J. R—s. Andsime teie luuletustele ja naljadele viibimata ruumi — paberikorvis; aga sellegi jaoks ei maksaks enam saata.

FOTOGRAAFIA A[UTUS]
J. & P. PARIKAS, Tallinn
 (Kuninga tänav 1, Telef. 7-50)
 Portreed, Grupid, Suurendused,
 igas suuruses ja tehnikas, vasta-
 valt moodsatele nõuetele.

Vastutav toimetaja **Ed. Hubel**. Väljaandja: Tallinna Eesti Kirjastus-Ühisus.

Tallinna Eesti Kirjastus-Ühisuse trükikoda. Pikk tän. 2.

Tallinna Eesti Kirjastus-Ühisuse kirjastusel ilmunud raamatute nimed kir.

- Jaunart Jauram.** Lasteraamat. K. A. Hindrey. Hind 70 mrk.
- Jaunart Jaurami jõngermannid.** Lasteraamat. K. A. Hindrey. Hind 65 mrk.
- Jõngermannide jandid.** Lasteraamat. K. A. Hindrey. Hind 60 mrk.
- Minu kodust.** Lasteraamat. J. Lattik. Hind 130 mrk.
- Laste Rõõm.** Laste ajakiri. Toimetaja E. Enno. Hind 15 mrk. üksik nr. Aastakäik köidetult 300 mrk.
- Füüsika.** I., II. ja III. jagu. M. Kesküla ja E. Maltenek. Hind I. jagu 300 mrk., II. jagu 180 mrk. ja III. jagu 250 mrk.
- Kaubateadus I.** A. Aljak. Hind 100 mrk.
- Kasvatuse radadel.** Kasvatuse õpetus. C. H. Niggol. Hind 630 mrk.
- Töökool ja õpekool.** Kasvatusteadusline teos. C. H. Niggol. Hind 50 mrk.
- Parlament.** Riigiteadus. H. v. Gerlach. Hind 35 mrk.
- Kuidas kunstlikult nooreks saada.** Loodusteaduslised uurimised. Professor Steinach. Hind 30 mrk.
- Minu mälestused.** Adm. Joh. Pitka memuaarid. Hind 225 mrk.
- Sõda Landesvehriga.** J. Poopuu. Hind 100 mrk.
- Nipet-Näpet.** Legendid, anektoodid ja tõsijuhumised. A. Jürgenstein. Hind 50 mrk.
- Vähkmann ja Ko.** Fõljeton. O. Luts. Hind 100 mrk.
- Tiibuse Jaak Tiibuse kirjavahetus.** Ajaloolised humoreskid. A. Kitzberg. Hind 60 mrk.
- Tiibuse Mari ajalikud laulud.** Ajaloolised humoreskid. A. Kitzberg. Hind 35 mrk.
- Au langenuile.** Luuletused vabadussõja kangelastele. A. Kallas. Hind 200 mrk.
- Saatus tujud.** Jutud Vene-Austria võitlustest Karpaatides. J. Mändmets. Hind 130 mrk.
- Punased lõunast.** F. Grass. Hind 60 mrk.
- Frithjof.** Norra rahvaeepos. Ümber jutustanud P. Grünfeldt. Hind 75 mrk.
- Meie jõumajanduse sihtjooned tulevikus.** Prof. A. Kink. Hind 40 mrk.
- Täielik malemängu õpetus.** A. Burmeister. Hind 135 mrk.
- Poiss ja liblikas.** Novellid. A. H. Tammsaare. Hind 100 mrk.
- Kolm muinasjuttu lastele.** Z. Topelius. Soome keelest M. Nurmik. Hind 50 mrk.
- Mida võiks igäiks suguhaigustest teada.** Dr. H. Rütman. Hind 75 mrk.
- Pärisosa.** Luuletused. M. Under. Hind 85 mrk.
- Käsilävi.** Novellid. A. Adson. Hind 85 mrk.
- Eestlaste sugu.** M. J. Eisen. Hind 200 mrk.
- Kaubateadus 2.** A. Aljak. Hind 160 mrk.
- Jmmensee.** Saksa kirjandus Eesti koolidele. Th. Storm. Hind 60 mrk.
- Kadunud mees.** Ülipõnev jutustus. C. Bridges. Hind 160 mrk.

Pealadus :

Pealadus T. E. K.-Ü. „Päevalehe“ raamatu- ja kirjutusmaterjalikaupluses
Jaani t. nr. 6, Krediit Panga majas, ja kõigis „Päevalehe“ abitalitustes.

Saadaval kõigis paremates raamatukauplustes.

Eesti Kirjastus-Ühisuse «Päevalehe»

**raamatu- ja kirjutus-
materjaalikauplus,**

Jaani tän. nr. 6, Krediid Panga majas,

soovitab rikkalikus valikus odavamate päevahindadega
oma mitmekesiselt täiendatud kaubaladust koolidele,
õpetajaile ja õpilaskonnale

raamatuid, kirjutusmaterjaale ja koolitarbeid,
riigi- ja seltskonnaasutustele kontoriraamatuid
ja kantseleitarkirjandusi ja jällemüüjatele soodsa-
matel tingimistel igasuguseid sesooni kaupe.

Maitserikkad ilu- ja lihtpostipaberid,
kirjutuslaua garnituurid ja nahakaubad.

Täielik ladu ilu- ja jutukirjandusest ja
kooli- ning teaduslikkudest raamatutest.

Müük en detail ja en gros.

**Tellimiste vastuvõtmine kõikide väljamaa raamatute
ja ajakirjade peale.**